

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra biblických věd

Petr Megela

**Církev jako tělo Kristovo v prvním listu Korint'anům a v listu
Efesanům**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D.

Praha 2015

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 22. 4. 2015

Bibliografická citace

Církev jako tělo Kristovo v prvním listu Korint'ánům a v listu Efesanům [rukopis]:
Bakalářská práce/ Petr Megela; vedoucí práce: Mireia Ryšková. – Praha, 2015. 55 s.

Anotace

Práce se zabývá pojetím církve jako těla Kristova v prvním listu Korint'ánům a v listu Efesanům. Téma je zasazeno do kulturně-historického kontextu obou lokalit, v nichž působily rané křesťanské komunity. Práce je soustředěna na analýzu příslušných pasáží textů, v nichž se pojem církve jako těla Kristova vyskytuje. Dále srovnává charakteristické odlišnosti v pojetí těla Kristova v obou listech. Všimá si rovněž paralel tohoto pojetí v listech Římanům a Kolosanům. Závěrem práce je i stručné zhodnocení paralel pojetí vztahů Krista a církve dnes (pojetí II. vatikánského koncilu).

Klíčová slova

Jedno tělo, Kristovo tělo, hlava církve, údy.

Abstract

This thesis is focused on the conception of the Church as a Body of Christ as it is used in the first letter to Corinthians and in the letter of Ephesians. The topic is set to the cultural and historical context of both locations where the early Christian communities lived. Thesis includes the analysis of the texts where this conception is used. The typical differences of the conception in both letters are compared. Parallel of the conception in the letter to Romans and the letter to Colossians are also covered. The closing part is assessing the parallels of Christ and the Church relations in recent time (conception of the Second Vatican Council).

Keywords

One body, Body of Christ, Head of Church, Organs.

Počet znaků (včetně mezer) 113552.

Poděkování

Děkuji především své ženě Janě a kolegovi Jirkovi Noskovi za trpělivost a podporu.
Děkuji PhDr. Mirei Ryškové, Th.D. za vedení práce, pečlivé korektury a veškerou pedagogickou obětavost.

Obsah

Předmluva.....	6
1. Vznik pavlovských obcí a jejich rozvoj.....	7
1.1. Pavlova cesta k apoštolátu a období před misijními cestami	7
1.2. Povolání k misii a misijní cesty apoštola Pavla	7
2. Korint a Efes - dvě metropole starověku	10
2.1. Korint	10
2.1.1. Náboženství a kultury v Korintě.....	12
2.1.2. Založení církve v Korintě a její problémy	12
2.1.3. Charakter prvního listu Korint'ánům.....	13
2.1.4. Struktura listu	14
2.1.5. Hlavní problémy řešené v prvním listu Korint'ánům	15
2.2. Efes.....	17
2.2.1. Náboženství a kultury v Efesu.....	17
2.2.2. Založení církve v Efesu.....	18
2.2.3. Charakter listu Efesanům	19
2.2.4. Struktura listu	20
2.2.5. Hlavní témata řešená v listu Efesanům	21
3. Charakteristika pasáží z 1. Korint'ánům a listu Efesanům	24
3.1. 1Kor 12,12-31	24
3.2. Ef 1,17-23 a Ef 4,2-16.....	25
3.3. Usazení pasáží do kontextu obou listů	26
3.3.1. Širší kontext pasáže listu Korint'ánům	26
3.3.2. Užší kontext pasáže listu Korint'ánům	27
3.3.3. Kontext pasáží listu Efesanům	28
3.3.4. Rozčlenění textu pasáží pro účely analýzy	30
4. Analýza textů.....	33
4.1. Verše 1. Kor 12,12-14.....	33
4.2. Verše Ef 4,2-6	34
4.3. Verše 1. Kor 12,18-27	35
4.4. Verše 1. Kor 12,28-31	36
4.5. Verše Ef 4,11-16	38
4.6. Charakteristická odlišnost – ustrojení těla církve v 1Kor a Ef.....	40
5. Exkurs do listu Římanům, Kolosanům a Janova evangelia	41
5.1. Paralely pojetí vztahů v církevní obci v prvním listu Korint'ánům a v listu Římanům	41
5.2. Paralely pojetí vztahů Krista a církve v listu Efesanům a Kolosanům	43
5.3. Paralely pojetí vztahů Krista a církve v listu Efesanům a Janově evangeliu	48

6. Paralely pojetí vztahů Krista a církve dnes (pojetí II. vatikánského koncilu).....	50
7. Závěr.....	52
Seznam literatury.....	54

Předmluva

Motivací k výběru tématu Církev jako tělo Kristovo v 1. Kor 12,12-31 a v Ef 1,17-23 a 4,2-16, mi byla touha proniknout do uvažování svatého Pavla a jeho pokračovatelů v oblasti pojmání církve. Téma mne zajímá především z důvodu pochopení, budování a rozvoje identity církve. Téma považuji za stále aktuální pro náš vlastní život v církvi od nejmenších, místních společenství, přes diecéze, celou katolickou církev až po církev univerzální.

Domnívám se, že nejsem sám, kdo si klade otázky, čím pro mne vlastně církev je? Je pro mne spíše místním společenstvím, „nadstátní a nadnárodní“ organizací nebo ještě něčím jiným, vznešenějším? Jaký je ideál církve? Kde jsem v církvi já a ostatní? Kde mám být, co je mou rolí? Kdo a jakou je pro mne autoritou v církvi? Jaký je, či má být, poměr božího lidu a autorit? Jak uspořádat poměr demokratického a hierarchického prvku v církvi? Jakou být církvi ve vztahu ke světu?

S uvažováním nad těmito otázkami se mohu obracet ke svatému Pavlovi a jeho pokračovatelům a snažit se nalézat inspiraci a odpovědi. Řada témat, které řešil Pavel, jeho pokračovatelé a prvotní církev je stále aktuálních. Lidé, jejich vzlety a pády, ctnosti i nectnosti, tužby i omezení jsou stále podobné. Dokonce i vnější prostředí a kulturní i náboženská rozmanitost starých metropolí, v nichž se prvotní křesťanské komunity rodily a rozvíjely, lze v mnohém srovnávat s dnešními skutečnostmi moderních velkoměst. Myšlenky svatého Pavla i jeho následovníků tedy mohou pomáhat i nám ve snahách o dosažení ideálů křesťanského života církve.

Původní tematický záběr práce měl být širší a obsáhnout pojetí církve v popavlovských spisech. Nicméně po zahájení práce, studiu a shromáždění podkladů mi bylo jasné, že takto bohatou látku nebudu schopen v bakalářské práci zpracovat. Přiznávám, že probrat se těmito tématy a zvolit si finální téma pro mne nebylo jednoduché. Nakonec jsem zpracoval téma, které mne nejvíce zaujalo, a to pojetí církve jako těla Kristova ve 12. kapitole prvního listu Korint'ánům ve srovnání s církvi jako tělem Kristovým v první a čtvrté kapitole listu Efesanům.

Hledání odlišností a styčných bodů pojetí církve jako Kristova těla v obou listech pomáhá chápat, jaký tvar bychom se měli snažit církvi vtisknout, jak pro lokální komunitní život nevypadnout z celku církve a jak pro zaměření na celek církve nepřehlédnout její jednotlivé živé buňky.

1. Vznik pavlovských obcí a jejich rozvoj

Úvodem práce bych se rád stručně ohlédl za událostmi, které přivedly Pavla ke křesťanství a k jeho rozsáhlé misijní činnosti. Naším účelem není zkoumat přesnou chronologii Pavlových aktivit. Proto snad postačí, když se přidržíme podání Skutků apoštolů.

1.1. Pavlova cesta k apoštolátu a období před misijními cestami

Pro samotného Pavla, horlitele pro židovskou víru, pronásledovatele nových křesťanů, muselo být setkání s Ježíšem, tak jak je popsáno ve Skutcích apoštolů (Sk 9,1-19), opravdovým šokem a otřesem. V několika dnech strávených s učedníky v Damašku musel přehodnotit celý svůj dosavadní život. Jeho prudká povaha mu však nedovolila zahálet a v damašských synagogách začal hlásat Ježíše, jako Syna Božího. Tím ovšem značně popudil své židovské soukmenovce a zdvihl jejich odpor, takže musel utéci před místodržitelem krále Arey (2 Kor 11,32). Po nějaké době se navrácí, opět do Damašku, kde nejspíše zůstává delší dobu¹. Před novým ohrožením prchá tentokrát do Jeruzaléma (Sk 9,20-24). Podobnou situaci vynucených náhlých odchodů z míst svého působení měl zažít ještě mnohokrát a ohrožení nejen od nepřátel mělo nadále provázet celou jeho misionářskou činnost².

Tak se postupně dostává do Cesareje, Tarsu (Sk 9,26-30) a Antiochie, v níž působí spolu s Barnabášem (Sk 11,19-26).

1.2. Povolání k misii a misijní cesty apoštola Pavla

Hlavním popudem pro start Pavlovy cestovatelské a misionářské dráhy dle Skutků apoštolů je vnuknutí od Ducha Svatého, aby byli Pavel a Barnabáš oddělení pro dílo, k němuž je Duch svatý volá (Sk 13,1-3). V úvodu 13. kapitoly Skutků se výslovně neříká, že byli vyvoleni pro misie na vzdálených místech, nicméně z jejich dalších osudů, které se od 13. kapitoly rozvíjejí, je to jasně patrné. Avšak z Pavlova líčení ve druhé kapitole listu Galat'anům (Gal 2,1-21) vyplývá, že motivů k Pavlovu odchodu z Antiochie a jeho plnému zaměření k misionářským cestám, bylo více. Ve verších 7-10 se mluví o dohodě o „rozdělení misijních kompetencí“ mezi Petrem a jeho druhy a mezi Pavlem a Barnabášem: „*a když Jakub, Kéfas a Jan, ti přední mužové, ony sloupy, rozpoznali milost, která mi byla udělena, podali nám, mně a Barnabášovi, ruku na znamení společenství; máme jít – my k pohanům, oni k obřízce*“ (Gal 2,9).

¹ Gal 1,18 uvádí 3 roky.

² Pavel popisuje různá nebezpečí, která ho na jeho cestách provázela dosti podrobně v 2Kor 11, 23-29.

V navazujících verších Pavel mluví o otevřeném konfliktu s Petrem, k němuž došlo při Petrově pobytu v Antiochii: „*Ale když Kéfas přišel do Antiochie, otevřeně jsem se mu postavil na odpor, protože se dopouštěl chyby. Před příchodem jistých lidí z Jakubova okolí totiž jidal s pohany; ale když ti lidé přišli, začal uhýbat a držel se stranou ze strachu před obřezanými.*“ (Gal 2,11-12). Lze si snadno představit, že tento spor pravděpodobně posílil Pavlovo odhodlání k misijním cestám a jeho rozhodnutí opustit spolu s Barnabášem Antiochii.

Dle tradičního podání Pavel podnikl celkem tři velké misijní cesty. Čtvrtá, poslední cesta, byla cestou do Říma, vstříc vězení a smrti. Zřejmé je, že Pavel se snažil zaměřit své misijní působení stále více na západ, do oblastí, kde před ním ještě nikdo misijně nepůsobil.

Pavlova první misijní cesta, v letech 47-48 vedla přes Kypr do Galacie a Pamfylie. Z Pamfylie pokračují Pavel s Barnabášem do Antiochie Pisidské, kde učí nejprve v synagoze a po odmítnutí ze strany mnoha Židů se obrací k pohanům. Po vyhnání míří do Ikonia (Sk 13,13-52), Lystry a Derbe. Ve Sk 14,23 se poprvé výslovně hovoří o církvích ze získaných učedníků „*Ustanovili jim v každé církvi starší, a když dokonali modlitby spojené s postem, svěřili je Pánu, v něhož uvěřili.*“ Jejich cesta pokračuje přes Perge, Attalii a nakonec plují zpět do syrské Antiochie, čímž zakončují svou první misijní cestu.

Druhou misijní cestu Pavel zahajuje v létě roku 49, po Jeruzalémském synodu, který řešil otázku obřizky pohanů a zachování Mojžíšského Zákona. Chtěl především navštívit a povzbudit členy křesťanských obcí, které spolu s Barnabášem zakládali během svého prvního putování. Pavel a Barnabáš se však neshodli na dalších společnících pro tuto cestu a po vzájemném konfliktu³ se rozcházejí. Pavel si za průvodce vybral Silu a s ním se vydává na sever přes Sýrii do Kylíkie. Skutky apoštolů líčí tuto část cesty velmi lakonicky konstatováním, že „*procházel Sýrii a Kylíkií a utvrzoval tam církve*“ (Sk 15,41). V Lystře se setkává se svým novým učedníkem, Timotejem, pozdějším adresátem dvou pastorálních epištol a pokračovatelem misijního díla.

Z míst, kde Pavel již působil, pokračují dále přes Frýgii a Galácii na západ do přístavu Troas. Odtud odchází Pavel i ostatní do Makedonie, kde se místem jejich působení stává město Filippy, v němž jsou Pavel a Sila krátce vězněni. Dalšími místy kázání jsou Soluň, Beroa a Atény, kde Pavel přednesl svou nauku na Aténském Areopagu. Ze strany Aténanů se mu však dostane převážně posměchu, což je přece jen lepší, než agresivní reakce Židovských

³ Srov. Sk 15, 39

posluchačů v ostatních městech. Pavel odchází z Atén do Korintu již bez doprovodu svých společníků.

V Korintě získává další přátele, manžele Akvilu a Priscillu. Po čase spolu odchází působit do Efesu. Ten po krátkém pobytu opouští, odplouvá do Cesareje a dochází do Antiochie, kde jeho druhá misijní cesta v létě roku 51 končí.

I úvod ke **třetí misijní cestě** apoštola Pavla je v podání Skutků apoštolů stručný. Sk 18, 23 říká, že Pavel „*strávil tam nějaký čas⁴ a opět odešel a procházel nejprve galatským krajem, pak Frýgií a utvrzoval všechny učedníky.*“ Tento jednovětvý úvod shrnuje poměrně značnou část Pavlova putování a na jejím základě můžeme předpokládat, že procházel stejnou cestou, jako na své druhé výpravě.

V Efesu píše své listy Korint'ánům a jeho apoštolské aktivity vrcholí konfliktem s místními zlatníky. Situace byla důvodem jeho odchodu z Efesu, odkud pokračoval přes Troadu a Makedonii do Řecka, kde zůstává tři měsíce. Cestoval zřejmě přes Filipy, Soluň a Berou do Korinta a stejnou cestou se i vracel. Jeho návrat vedl přes města na ostrovech v Egejském moři do Milétu, v němž se nejspíše rozloučil. Jeho řeč na rozloučenou (Sk 20,17-38) je spolu s kázáním před Antiochijskými Židy (Sk 13,16 – 41) a řečí na Aténském Areopagu (Sk 17, 22 – 31) nejvýznamnější „záznam“ Pavlova veřejného vystoupení. Je jakýmsi Pavlovým testamentem, v němž připravuje tuto církevní obec na život dalšího Pavlova vedení. Z Milétu se plaví po moři až do cílového přístavu Tyru a navrácí se do Jeruzaléma.

V Jeruzalémě je Pavel po intenzivním sporu se Židy zatčen, vězněn a obžalován z buňičství. Nejdříve před místodržitelem Felixem a po dvouleté preventivní vazbě i před jeho následovníkem Porciem Festem. Pavel se však, jako římský občan, před Festovým soudem odvolal k císaři. Tak začala jeho poslední cesta. I na této **poslední cestě do Říma** však hlásal evangelium.

Z líčení Skutků se dá soudit, že Pavel nebyl vnímán jako zločinec, ale spíše jako „čestný vězeň“. Po svém odvolání k císaři byl do Říma vojensky eskortován, pravděpodobně i za doprovodu některých přátel⁵.

Jejich cestu po moři komplikovala nepřízeň počasí⁶, která způsobila ztroskotání lodi na Maltě, kde byli nuceni přezimovat. Do Říma se nakonec dostávají přes sicilské Syrakusy a

⁴ Rozuměj v Antiochii po svém návratu z druhé misijní cesty.

⁵ Nejspíše byli dva. Evangelista Lukáš, který cestu podrobně popisuje ve Skutcích apoštolů (Sk 27,1-28,30) a Aristarchos, Makedonec ze Soluně. Pavlových souputníků mohlo být více, nicméně v líčení cesty nejsou jmenovitě zmiňováni.

⁶ Dle Skutků (Sk 27,9) probíhala plavba na podzim, kdy už v září mohou být povětrnostní podmínky ve Středozemním moři značně nepříznivé.

přístav Puteoli. V Římě se Pavel ubytoval i se svým strážcem v soukromí a zřejmě podléhal režimu „custodia militaris”⁷.

I zde Pavel nejspíš pokračoval ve svém misijním působení, které však muselo být poznamenáno jeho internací a vojenským dohledem. Závěr Skutků apoštolů je poměrně stručný a blíže Pavlovu misijní činnost nerozvádí. Epilog praví: „*Pavel zůstal v bytě, který si najal, celé dva roky. Přijímal všechny, kdo za ním přicházeli, hlásal Boží království a směle a bez překážek učil o Pánu Ježíši Kristu.*“ (Sk 28,30-31).

V době římské vazby měl Pavel údajně napsat ještě list listy Kolosanům, Efesanům a Filemonovi. Autenticita, doba i místa sepsání těchto listů jsou však sporné.

2. Korint a Efes - dvě metropole starověku

Ještě než se začneme zabývat nejvýznamnějšími koncepty církve, které se v 1. listu Korint’anům a v listu Efesanům vyskytují, je vhodné se podívat na charakter lokalit, jejich obyvatele a na charakter obou listů. v nichž se nacházeli adresáti listů a nahlédnout do jejich světa. Tento náhled nám umožní nahlédnout do světa místních křesťanských obcí a lépe porozumět problematice, s níž se v listech setkáváme.

Obě dvě města byla v prvním století křesťanského letopočtu kvetoucími a významnými metropolemi. Tyto velké přístavy se řadily k největším a nejlidnatějším městům římského impéria, byly hospodářskými, správními i náboženskými centry své doby. I jejich vzájemná poloha na protilehlých pobřežích Egejského moře vzbuzuje pocit, že se jedná o jakási dvojčata, která jsou jedno druhému, v mnohém podobná. Ve velkoměstských a multikulturních rysech jsou obě města aspoň vzdáleně souměřitelná také s metropolemi 21. století.

2.1. Korint

Město Korint zaujímalo strategickou polohu a fakticky kontrolovalo úzkou zemskou šíjí (Isthmos), která propojovala poloostrov Peloponés s pevninou centrálního Řecka. Šíje od sebe odděluje dva zálivy. Na západě je to záliv Korintský, otevřený do Iónského moře, na východě pak záliv Saronský. Korint obklopovaly další přístavy Lechaion (na západě), Kenchreia a Isthmia na východě.

Díky této lokaci se Korint stal jedním z nejdůležitějších obchodních center Středomoří, obrovským překladištěm zboží a převlečným místem pro menší lodě mezi oběma zálivy. K transportu zboží i lodí, přepravovaných pomocí dřevěných saní, sloužila dlážděná silnice

⁷ Viz poznámka k verši Sk 28,16. *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009, s. 1941

diolkos, která přetínala Isthmos v nejužším místě. Od 19. století spojuje oba zálivy Korintský kanál.

Korint byl jako město založen zhruba 1000 let před Kristem Dóry, kteří se zde usazují na konci mykénského období. Postupem doby se rozvíjí v prosperující řecký městský stát. Jeho hospodářství vzkvétá díky obchodu, z poplatků za transport zboží a lodí, z produkce keramiky, bronzu i dalšího zboží. Vzkvétá nejen hospodářsky, ale i kulturně a rozvinutím korintského architektonického slohu se stává se jedním z center klasické řecké architektury.

Mocensky i hospodářsky soutěží s Aténami, stává se spojencem Sparty a během pátého a čtvrtého století př. Kr. se s oběma městskými státy dostává do vojenských konfliktů. V průběhu čtvrtého století př. Kr. se Korint dostává pod makedonskou nadvládu, která přetrvá až do roku 243 př. Kr. Během druhého století př. Kr. Korint vedl Achajský spolek a stal se centrem odporu proti Římanům. Po porážce Římany v roce 146 př. Kr. je město Římany kompletně zničeno.

Korint je obnoven až v roce 44 př. Kr., tedy plné století po své destrukci, císařem Juliem Césarem a stává se římskou kolonií, v níž se usazují propuštěnci a vysloužilí vojáci. Obnovené město opět rychle vzkvétá a opět nabývá hospodářského a politického významu. V roce 27 př. Kr. se stává sídelním městem prokonzula římské provincie Achaje. Během prvního století své obnovené existence se stává největším hospodářským centrem jižního Řecka.

S ekonomickým i politickým rozvojem přirozeně souvisel i rapidní nárůst obyvatelstva Korintu, které sem přichází ze všech koutů impéria a přináší svá kulturní specifika i náboženské tradice. Po Římu a Alexandrii se stává třetím nejvýznamnějším městem římského impéria.

2.1.1. Náboženství a kultury v Korintě

Kulty v Korintě byly rozmanité, stejně jako jeho obyvatelé. V době apoštola Pavla byl hlavním z nich kult bohyně Afrodity, v jejímž chrámu sloužilo přes jeden tisíc kultických prostitutek. Díky tomu se Korint stal symbolem smilstva, což se odrazilo i na pověsti města.

Ve městě byly chrámy mnoha bohů řeckého pantheonu, chrám císařův, chrámy egyptského boha Serapise a bohyně Isis (podobně jako v Efesu). V Korintě žila také židovská komunita. Z hlediska náboženského byly poměry v Korintě stejně pestré jako v Efesu. Z hlediska obecné mravnosti na tom byl Korint o poznání hůře než Efes a sexuální nevázanost nezanedbatelné části tamní populace dávala příležitost i k tvorbě eufemismů užívaných pro označení smilného chování *korinthisazesthai* či pro označení prostitutek *korintské dívky*⁸.

O tom, že případy smilstva a dokonce i krvesmilstva se týkaly i korintských křesťanů svědčí i skutečnost, že Pavel se těmito problémy v prvním listu Korint'ánům poměrně podrobně zabývá v páté a šesté kapitole (1Kor 5,1-13 a 6,12-20).

2.1.2. Založení církve v Korintě a její problémy

Dle Skutků apoštolů přichází Pavel do Korinta z nedalekých Atén, ve kterých s hlásáním evangelia příliš neuspěl (Sk 17,22-18,1). Jeho příchod a pobyt v Korintě se datuje do let 50/51. V Korintě potkává židokřesťanské vyhnance z Říma, manžele Aquilu a Priscillu, kteří se mu ve městě stávají prvními společníky. Společně se živí výrobou stanů a Pavel o sobotách káže v místní synagoze. Do Korinta přicházejí i další Pavlovi spolupracovníci, Silas a Timoteus, takže se Pavel může plně věnovat hlásání božího slova. U Židů Pavel neuspěl, přesto se mu podařilo dovést k víře představeného synagogy Krispa i s celým jeho domem. Z pohanů obrací další Korint'any a zůstává v této nové křesťanské komunitě rok a půl. Během tohoto období je obžalován od Židů u prokonzula z navádění lidu k falešnému uctívání Boha. Prokonzul však jejich žalobu odmítá s odůvodněním, že jde o vnitřní spor židovské komunity.

Uvedená situace však mohla být jedním z impulzů k Pavlovu odchodu z Korinta a k plavbě do Efesu (Sk 18,2-18).

Po Pavlově odchodu byla místní církev odkázána na další rozvoj pomocí svých vlastních sil a schopností. Že tento vývoj nebyl zdaleka bez potíží, o tom jasně svědčí i první list Korint'ánům, který Pavel sepsal právě v Efesu jako reakci na zprávy přicházející z Korinta a na dotazy členů korintské církve.

⁸ HAWTHRONE, Gerald F, Daniel G REID a Ralph P MARTIN. *Dictionary of Paul and his letters*. Downers Grove: InterVarsity Press, c1993, s. 172-173.

2.1.3. Charakter prvního listu Korint'anům

První list Korint'anům se řadí k autentickým listům apoštola Pavla. Byl sepsán za Pavlova působení v Efesu, což on sám v listu zmiňuje (1K 16,8). Datace listu není přesná a na rok jeho sepsání panují různé názory. Z uvedené Pavlovy zmínky rovněž vyplývá, že list byl sepsán před letnicemi. Otázkou je kterého roku. V úvahu přichází konec roku 56 nebo spíše počátek roku 57⁹ nebo rozmezí let 53-55¹⁰. Důvodem sepsání listu je zavedení řádu a vybudování jednoty v mladé korintské křesťanské obci, která se která se vyrovnávala s mnoha problémy a názorovými rozpory.

Pavel jistě psal do Korintu již dříve (5,9) a samotný první list Korint'anům je pravděpodobně složen ze dvou, možná i více původních listů. Názory badatelů na jednotu tohoto listu se různí. Hlavními argumenty pro „složenost“ listu je nesourodost témat, náhlé přechody od jednoho tématu k druhému a určité napětí v Pavlově argumentaci k některým řešeným problémům. Argumentem pro jednotu listu je údajné delší časové zpracování listu. Dle tohoto názoru Pavel zpracovával témata do jednoho listu podle toho, jak se k němu dostávaly informace z korintské obce¹¹

Přikláním se spíše k tomu, že první list Korint'anům je složený. Při obecné znalosti Pavlovy prudké povahy si nedovedu představit, že by klidně seděl a delší čas postupně sepisoval své reakce na situaci a problémy v Korintě. Všechny problémy, které Pavel v listu řeší (roztržky a nesváry v církvi, pýcha, krvesmilstvo, sudičství, smilstvo, otázky životního stavu, maso obětované modlám, nepořádky při Večeři Páně atd.), jsou natolik závažné, že z čistě psychologických důvodů nemohly nechat apoštola Pavla jako zakladatele obce v klidu. Také z jeho bouřlivých reakcí na některé problémy je zřejmé, že Pavel byl šokován tím, co se mezi korintskými křesťany děje¹². Postupná kumulace takto závažných témat do jednoho, tak obsáhlého a tematicky až přetíženého listu, je dle mého názoru nepravděpodobná.

⁹ FITZMYER, Joseph A. *First Corinthians a new translation with introduction and commentary*. New Haven ; London : Yale University Press, c2008, s. 48

¹⁰ FREEDMAN, David Noel. *The Anchor Bible dictionary Vol.1 A-C*. 1st ed. New York: Doubleday, 1992, s. 1140

¹¹ FITZMYER, Joseph A. *First Corinthians a new translation with introduction and commentary*. New Haven ; London : Yale University Press, c2008, s. 48-49

¹² Srov. např. 1Kor 1,13-15; 4,9-13; 5,1-13; 6,1-10; 6,12-20; 9,1-12; 11,17-22

2.1.4 Struktura listu¹³

- I. 1,1-9 Úvod listu – pozdrav a díkyvzdání
- II. 1,10-4,21 Ohrožení jednoty církevní obce a lpění na vlastní „moudrosti“ – vytváření skupin a stranictví v obci, moudrost světa – bláznovství kříže, moudrost Boží, nesmyslnost stranictví, vztah Pavla ke korintské církevní obci
- III. 5,1-6,20 Zlořády v církevní obci – krvesmilstvo, sudičství před pohanskými soudy, smilstvo
- IV. 7,1-40 Manželský a svobodný stav – argumenty proti přehnané askezi, životní situace, individualita Božího volání, celibát, rada snoubencům a ovdovělým
- V. 8,1-13 Otázka masa obětovaného modlám – Poznání a láska, Bůh a modly, ohledy na slabé
- VI. 9,1-27 Apoštolská svoboda – práva apoštola, vzdání se těchto práv, přirovnání k atletům
- VII. 10,1-11,1 Nebezpečí pádu zpět do modloslužby – obezřetný postoj a poučení z minulosti Izraele, eucharistie X pohanská obětní hostina, praktická naučení
- VIII. 11,2-11,34 Bohoslužebné otázky – zahalování hlavy při bohoslužbě, správné slavení Večeře Páně
- IX. 12-14 O darech Boží milosti, duchovní dary, charismata – rozmanitost a jednota charismat, církevní obec jako tělo, velepíseň lásky, hierarchie charismat a praktická pravidla
- X. 15,1-58 Vzkříšení Krista a mrtvých – vzkříšení Krista, popíračství vzkříšení, konečný cíl: Bůh vším a ve všech, naděje ve vzkříšení, způsob vzkříšení, hymnus
- XI. 16,1-24 Závěr listu – sbírka pro Jeruzalém, apoštolovy plány, doporučení a pozdravy

¹³ Dle ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korintánům*. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 6-8 a dle *Jeruzalémské Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009, s. 1987-2010

2.1.5. Hlavní problémy řešené v prvním listu Korint'ánům

Korintští křesťané byli převážně lidé pocházející z helénskému prostředí a kultury a kromě obecně lidských slabostí si s sebou do svého nového, křesťanského života nesli i jistou zátěž z tohoto prostředí. Například se jedná o sklony k uvolněným mravům, které byly v korintské společnosti více než běžné. Dále nevyrovnanost názorů ohledně modloslužby či pochybná praxe při Večeři Páně. K nim se pak přidružovaly „běžné lidské chyby“ jako tendence ke stranictví a elitářství, spory, pýcha. Tak se před námi rozvíjí celá galerie různorodých problémů, které musel Pavel, jako apoštolská autorita a zakladatel církevní obce řešit.

A. Stranictví v korintské církvi

Problematika stranictví a roztržek provází od nepaměti až do dneška každé lidské společnosti. Stejně tak i v Korintě došlo k zřejmě k silné fragmentaci křesťanské komunity a ke sporům o to, který z kazatelů a autorit má více moudrosti. Pavel i na příkladu vlastní osoby ukazuje, jak jsou tyto spory nesmyslné. Jasně ukazuje jediným základem, na němž se dá stavět, je sám Kristus a Bůh, který dává dílu růst (1,10-3,23). Tak jako Kristus není rozdělen (1,13), nemá být rozdělena ani křesťanská komunita. Už v těchto prvních třech kapitolách listu se formují předpoklady pro přirovnání křesťanské komunity ke Kristovu tělu, jeho členů k údům (12,12-27) a pro důrazné volání po jednotě.

Se spory uvnitř korintské křesťanské komunity (ne však nutně církevními) souvisí i problematika sudičství před pohanskými soudy, kterou Pavel řeší v šesté kapitole listu. To jen dokazuje krizi autorit v tomto společenství „*Říkám to k vaší hanbě; to mezi vámi není žádný moudrý muž, který by mohl posloužit jako rozhodčí mezi svými bratry?*“ (6,5). Samozřejmě především kritizuje skutečnost, že se mezi sebou křesťané vůbec soudí.

B. Mravní problémy v oblasti sexuality a vztahů mezi muži a ženami

Korintská komunita trpěla také některými krajnostmi v oblasti sexuální morálky. Na jedné straně musí Pavel podrobit kritice smilstvo s prostitutkami (6,11-20), ale i křiklavý případ krvesmilstva (5,1-13). Na druhé straně musí obhajovat právo křesťanů na plné manželské soužití¹⁴ a na soudržnost manželství (7,1-40).

C. Maso obětované modlám

Zřejmě závažné mravní dilema pro část korintských křesťanů, pro něž by bylo požití takového masa opětovným návratem k modloslužbě. Pavel zde mluví o potřebném nadhledu nad věcí, protože modly nejsou oproti živému a jedinému Bohu ničím, tudíž nejíst nebo jíst

¹⁴ A to i při osobní preferenci celibátu a jeho doporučení pro vhodné osoby (svobodné, připravené na celibát a ovdovělé)

maso z obětovaných zvířat je zcela lhostejné. Moudří však v tomto ohledu nemají být příčinou pohoršení „slabších“ bratří (8,1-13 a 10,14-30).

D. Pochybná praxe při náboženských shromážděních

Náboženská shromáždění ke slavení Večeře Páně zřejmě připomínala spíše pohanské stolování než eucharistii. Řada účastníků se přicházela spíše najíst a napít, spíše utrhnout ze společného než slavit Kristovu oběť ve skutečném společenství. „*Když se tedy vespolek scházíte, už to není stolování Večeře Páně. Sotva jste totiž u stolu, každý si napřed bere vlastní jídlo a jeden má hlad, zatímco jiný je opilý. Což nemáte domy, kde byste jedli a pili? Nebo snad pohrdáte Boží církví a chcete zahanbovat ty, kdo nic nemají?*“ (11,20-22). Tyto verše svědčí i o rozdílném sociálním a kulturním postavení členů komunity. Při společných shromážděních se tyto rozdíly výrazně projevovaly a narušovaly jednotu místních křesťanů.

Pavel znovu a důrazně připomíná, co skutečně je Večeře Páně a jaké důsledky má nehodné chování „*Ať tedy každý zkouší sám sebe, a tak ať jí ten chléb a pije z toho kalicha; neboť ten, kdo jí a pije (nehodně), jí a pije si svoje vlastní odsouzení, pokud nerozlišuje Tělo (Páně).*“ (11,28-29). Pavlovi tedy jde o oddělení eucharistie, jako jádra křesťanského slavení, od praktik, které zcela postrádaly charakter křesťanské bohoslužby.

E. Problematika charismat

Z Pavlova pojednání o charismatech v kapitolách 12 – 14 lze usuzovat na jistou lačnost korintských křesťanů po projevech ducha prostřednictvím charismat. V jejich pojetí by bylo zřejmě nejlepší, kdyby měli všichni všechna charismata. Korekci těchto postojů Pavel věnuje plně tři kapitoly, v nichž detailně rozebírá rozličnost charismat a jejich současnou jednotu v Duchu, rozličnost povolání a jejich současnou jednotu v Pánu a Bohu. Jakékoli obdarování charismaty by postrádalo smysl, pokud by obdarovaný nebyl prodchnut a nesen Boží láskou a pokud by charismata plně nesloužila budování křesťanského společenství.

F. Problematika vzkříšení mrtvých

I v korintském společenství se evidentně vyskytovali popírači vzkříšení. Proti těmto Pavel důkladně rekapituluje evangelní zvěst o vzkříšení, kterou Korint'ánům již dříve hlásal. Ve své argumentaci používá i velmi tvrdé věty o marnosti víry a falešnosti svědectví v případě neexistence vzkříšení. Protože to by nevstal ani Kristus, který je prvotinou vzkříšení (15,1-20). Tuto drsnou negaci však v dalších verších obrací ke vzhlednému eschatologickému pojednání (15, 21-28), které pěkně ladí i s naší zájmovou pasáží v listu Efesanům Ef 1,20-23. Pavel se věnuje i způsobu vzkříšení a charakteristikám vzkříšeného, duchovního těla.

Uvedená témata vedla Pavla k tomu, aby promýšlel téma křesťanské církevní obce, vztahu jednotlivce-obec a vztahu jednotlivců uvnitř obce. Pro názornou ilustraci vztahů pak ve 12.

kapitole použil právě obraz těla a vzájemného organického propojení jeho údů. A právě toto je klíčové téma, kterým se budeme dále zabývat.

2.2. Efes

Efes, hlavní město římské nejbohatší římské provincie Asia Minor (dnešní Turecko, provincie Izmir), ležel na jejím západním pobřeží u Egejského moře. Lokalita byla obydlena již dlouho před naším letopočtem a antické město bylo založeno Iónskými kolonisty okolo roku 1100 před Kristem. Zhruba o půl století později byl v Efesu zbudován chrám bohyně Artemis a stal se střediskem jejího kultu. Chrám byl počítán mezi sedm divů světa a zříceniny Efesu můžeme navštěvovat i v dnešní době.

Efes prošel nadvládou Peršanů, Délského spolku, spojenectvím se Spartou v Peloponéské válce, přesídlením obyvatelstva od Artemidina chrámu blíže k pobřeží za vlády Alexandra Velikého. Na tomto místě nacházíme jeho rozsáhlé pozůstatky dodnes. Roku 133 před Kristem přichází pod nadvládu Římanů.

Od vlády císaře Augusta zažívá Efes dlouhé období politické stability, ekonomické prosperity a společenského rozvoje. Stává se hlavním městem provincie a jeho populace vzrůstá až na čtvrt milionu obyvatel. Je obchodním a finančním centrem celé západní části provincie Asia Minor. O jeho velkém významu svědčí i skutečnost, že milníky římských cest vedoucích do ostatních měst provincie Asia Minor udávaly vzdálenost právě od Efesu.

Město bylo budováno velkoryse a nacházela se v něm řada významných objektů, sloužících různým účelům. Kromě již zmiňovaného Artemidina chrámu, který se v Pavlově době nacházel již za městem, jsme zde mohli spatřit grandiózní divadlo s kapacitou 24.000 diváků, Prytaneion – městské centrum pro politické, společenské i náboženské příležitosti, Agoru – velikou městskou tržnici, nezbytné římské lázně, stadion a gymnasia pro sportovní klání, dostiky a gladiátorské zápasy. V Efesu se zřejmě nacházela i lékařská akademie¹⁵.

2.2.1. Náboženství a kultury v Efesu

Hlavním náboženským kultem v Efesu, byl kult bohyně Artemis. Její chrám, kompletně zbudovaný z mramoru, byl největší stavbou řeckého světa. Chrám byl roku 350 před Kristem zničen a znovu obnoven. Zbytky chrámu byly objeveny při archeologickém průzkumu v roce 1869. Efes byl v náboženské sféře své doby znám především díky Artemidinu kultu a magickým praktikám, s kultem spojeným.

¹⁵ HAWTHRONE, Gerald F, Daniel G REID a Ralph P MARTIN. *Dictionary of Paul and his letters*. Downers Grove: InterVarsity Press, c1993, s. 249-250.

V Efesu se nacházely vznešené chrámy i dalších božstev, jako byli bůh Serapis a bohyně Isis, jejichž úctu přinesli do města přistěhovalci z Egypta. Ve městě byli uctíváni i bohyně Afrodita, Athena, Demeter, Nemesis, bohové Apollo, Dionýsos, Poseidon, Zeus. Celkem je možno identifikovat přes 30 antických bohů a bohyň, kteří byli v Efesu ctěni.

Ve městě se nacházela rovněž početná židovská komunita s vlastní synagogou.

Je evidentní, že i z náboženského hlediska byl Efes velmi pestrým městem a v ničem si nezadal s řeckým Korintem.

2.2.2. Založení církve v Efesu

Dle skutků apoštolů připlouvá Pavel do Efesu při návratu ze své misijní cesty do Řecka spolu s Priscillou a Aquilou, zřejmě v roce 52. Krátce pobývá v synagoze, rozmlouvá se židy a slibuje jim svůj návrat. Pak odplouvá do Cesareje (Sk 18,18-22).

Pavel se do Efesu skutečně vrací při své třetí misijní cestě roku 53. Křtí 12 Janových učedníků, promlouvá v synagoze. S Židy se po třech měsících rozchází. Se svými učedníky, nově založenou obcí, promlouvá v Tyrannově filosofické škole. Z Efesu píše Pavel i svůj první list Korint'ánům. Zřejmě zde psal i jiné dva listy do Korinta, které jsou ztracené¹⁶. Zmiňuje se o nich právě v 1 Kor 5,9 a 2 Kor 2,4.

Bůh skrze Pavla koná zázraky, uzdravuje nemocné a vyhání zlé duchy. Potulní židovští zaklínači se snaží pro svou činnost využít jména Kristova i Pavlova, ale zlého ducha svým zaklínáním nepřemohou. Tragický neúspěch zaklínačů kontrastuje se skutečnou Pavlovou apoštolskou mocí. Tato událost se rychle rozkřikne a mnozí z obyvatel Efesu, kteří se věnovali magii, se vyznávají ze svých činů, přinášejí magické knihy a pálí je (Sk 19,1-20).

Pavel tedy silně narušuje stávající náboženskou a magickou praxi řady obyvatel Efesu. Za této situace dochází ke konfliktu s řemeslníky, kteří se živí výrobou devocionálií spojených s Artemidiným kultem. Dochází ke srocení lidu, zmatkům a hádkám, které uklidňuje až městský tajemník i s užitím pohružky obvinění davu ze vzpoury (Sk 19,23-40). Je dokonce pravděpodobné, že Pavel byl během konfliktů v Efesu fyzicky napaden, možná i uvězněn. Naznačuje to zmínka v 1 Kor 15, 32, v níž Pavel hovoří o boji proti šelmám a ve 2 Kor 11:23, kde zmiňuje vězení. V případě šelem se jistě jedná o metaforické vyjádření a šelmami jsou míněni Pavlovi protivníci.

¹⁶ HAWTHRONE, Gerald F, Daniel G REID a Ralph P MARTIN. *Dictionary of Paul and his letters*. Downers Grove: InterVarsity Press, c1993, s. 252.

Po těchto dramatických událostech Pavel z Efesu odchází přes Makedonii do Řecka, do Korinta¹⁷.

Z tohoto líčení jasně vyplývá v jak obtížném prostředí efezská církevní obec žila a musela získávat i hájit svoji křesťanskou identitu. K posílení a upevnění identity jistě významně sloužil i list Efesanům, který hned ve své první kapitole vyzdvihuje Krista jako svrchovaného a univerzálního vládce stvoření a jako hlavu církve. Staví ho tak do protikladu k pohanským kultům a praktikám, kterým se kdysi věnovali i ti obyvatelé Efesu, kteří se později stali křesťany¹⁸.

2.2.3. Charakter listu Efesanům

List Efesanům byl pravděpodobně sepsán některým z Pavlových učedníků, a to nejspíš až po jeho smrti. Autor v listu Efesanům dále rozvíjí Pavlův teologický odkaz, nicméně odlišnosti tohoto listu oproti nesporným Pavlovým listům jsou značné. Především se jedná o odlišnosti v jazyku, stylistice, v používaných výrazech i v teologickém obsahu listu Efesanům. Přes to na míru autenticity listu existuje řada názorů, které stojí za to krátce připomenout:

1. Pavel mohl psát list Efesanům vlastnoručně
2. Pavel mohl tento list diktovat některému ze svých učedníků
3. Pavel mohl být autorem části listu a sepisoval jej spolu s některým ze svých učedníků
4. Pavel mohl vlastnoručně autorizovat list, který napsal některý z jeho učedníků
5. Některý z Pavlových učedníků tento list napsal po Pavlově smrti s využitím autority Pavlova jména, tedy „jako by ho psal Pavel sám“¹⁹

Zastánci Pavlova autorství kladou sepsání listu Efesanům do závěru Pavlova života, do doby jeho věznění v Římě. Odlišnosti listu Efesanům od nesporných Pavlových listů přisuzují většinou „zrání Pavlovy teologie“, jeho vyššímu věku a vědomí, že se blíží konec jeho pozemské pouti.

Při vědomí mnoha odlišností a specifík listu Efesanům se přikláním k názoru, že se jedná o popavlovské dílo, sepsané zřejmě krátce po apoštolově smrti. Místem sepsání byla pravděpodobně provincie Asia Minor a důvodem potřeba aktualizovat apoštolskou věrouku a křesťanský životní styl v tamních církevních obcích tak, aby dědictví velkého apoštola Pavla

¹⁷ Viz poznámka k verši Sk 20,3. *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009, s. 1928

¹⁸ Srov. Ef 2,1-6

¹⁹ TALBERT, Charles H. *Ephesians and Colossians*. Grand Rapids : Baker Academic, c2007, s. 7-9

zůstalo zachováno a dále se rozvíjelo. To znamená, že se nejspíše jednalo o okružní list, určený více místním církvím, než o list sepsaný primárně pro efeskou církevní obec²⁰.

Na rozdíl od autentických Pavlových listů neřeší list Efesanům žádnou krizi, není reakcí na nějaký urgentní problém v životě křesťanské komunity. Je spíše teologickým traktátem s výraznou pastorační orientací, která měla křesťanským komunitám, zasazeným do pohanského prostředí provincie Asia Minor, pomoci prakticky odlišovat život křesťanů od pohanského způsobu života²¹.

2.2.4. Struktura listu²²

I. 1,1-2 Úvod listu – oslovení adresátů a pozdrav

II. 1,3-14 Boží plán spásy – obdarování a vyvolení v Kristu, poznání Boží vůle, sjednocení všeho pod Hlavu, Krista, pečeť Ducha věřícím, závdavek dědictví a vykoupení lidu

III. 1,15-2,10 Kristovo vítězství a svrchovanost – díkyvdání a modlitba za dary ducha věřícím, líčení Kristova vítězství, Kristus vševládny a hlava církve, naše dřívější hříšnost, spása milostí Boží v Kristu

IV. 2,11-22 Smíření Židů a pohanů vzájemně i s Bohem – dřívější status pohanů, spojení Židů i pohanů v jeden lid, jejich smíření s Bohem v jednom těle skrze kříž a vyhlášení pokoje, církev jako Boží dům, struktura církve, církev jako chrám Páně

V. 3,1-21 Pavel jako služebník Kristova tajemství – Pavel, vězeň pro Krista, Pavel služebník evangelia a apoštol, modlitba za posilu věřících

VI. 4,1-16 Výzva k jednotě – charakter života křesťana, zdůraznění jednoty, svobodné obdarování charismaty, cíle charismat, vrůstání křesťanů do Krista, hlavy.

VII. 4,17-5,20 Nový život v Kristu – charakteristika pohanů X charakteristika křesťanů, výzvy ke změně života, čeho se varovat a jak napodobovat Boha, obecná pravidla pro život

VIII. 5,21-6,9 Domácí řád, mravnost v domě a v rodině – vztahy muže a ženy, vztahy děti/rodiče a rodiče/děti, vztahy otroci/páni a páni/otroci

IX. 6,10-20 Duchovní zápas – boj s mocnostmi zla, výbava křesťanů k tomuto boji, život v modlitbě, prosba o modlitbu

X. 6,21-24 Osobní zprávy a závěrečný pozdrav

²⁰ HAWTHORNE, Gerald F., Daniel G. REID a Ralph P. MARTIN. *Dictionary of Paul and his letters*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1993, s. 242-245

²¹ Tamtéž

²² Dle TALBERT, Charles H. *Ephesians and Colossians*. Grand Rapids : Baker Academic, c2007, s. vii a dle *Jeruzalémské Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009, s. 2033-2041

2.2.5. Hlavní témata řešená v listu Efesanům²³

A. Boží velikost

V úvodu listu autor chválí Boha a Otce Pána Ježíše Krista za všechna dobrodiní, která skrze Krista prokázal svému lidu. Představuje Boží plán spásy a roli Krista, Ducha i křesťanů v tomto plánu. Boží velikost a moc se projevuje v Kristově vzkříšení a ve vykoupení lidí.

B. Vzkříšený a svrchovaný Kristus

Autor dále představuje Krista kosmického a vševládného: „*a jak mimořádné velikosti nabývá jeho moc pro nás věřící podle mocného působení jeho síly, kterou projevil v osobě Krista tím, že ho vzkřísil z mrtvých a posadil po své pravici v nebesích, převysoko nad všechna Knížectva, Mocnosti, Síly, Panstva a nad každé další jméno, jež bude možno jmenovat nejenom ve věku tomto, ale i v budoucím. Položil mu všechno k nohám a ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi, která je jeho tělem, plností toho, který je naplněn vším a ve všem.*“ (1,19-23). V Kristu se takto naplňují dějiny a veškeré stvoření.

C. Přítomná spása

Autor listu Efesanům neklade skutečnost spásy pouze někam do budoucnosti, ale silně zdůrazňuje i její současnou přítomnost, když například ve verších 2,5-6 říká „*zatím co my jsme byli v důsledku svých vin mrtví, on nás přivedl opět k životu s Kristem – milostí jste spaseni!* – *spolu s ním nás vzkřísil a posadil na nebesích v Kristu Ježíši*“ a hned ve verši 2,8 opět zdůrazňuje „*Vždyť milostí jste opravdu spaseni, skrze víru. Ta spása nepochází z vás, je to Boží dar.*“ Tento důraz na přítomnou spásu představuje zřetelný teologický posun od pojetí budoucí spásy, které Pavel představil v listu Římanům 6,1-13.

Spásné jednání Krista je charakterizováno ve verších 2,16-18. Kristus smířil všechny s Bohem a skrze něho máme v Duchu svobodný přístup k Otci. Opět je zde kladen důraz na přítomnost spásy, která nám umožňuje přistupovat k Otci.

D. Sjednocení věřících v Kristu a s Kristem

Ve verších 2,5-6, uvedených v předchozím odstavci, se praví, že jsme přivedeni k životu s Kristem, s ním vzkříšení a v něm posazení na nebesích. To znamená, že věřící jsou propojeni a sjednoceni s Kristem, čímž získali od Boha novou existenci „*a oblékli nového člověka, jenž byl stvořen podle Boha ve spravedlnosti a svatosti pravdy.*“ (4,24). Spravedlnost a pravda tedy mají být znaky našeho sjednocování s Kristem.

E. Sjednocení Židů a pohanů

²³ HAWTHRONE, Gerald F., Daniel G. REID a Ralph P. MARTIN. *Dictionary of Paul and his letters*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1993, s. 246-247

Spásné jednání Krista se projevilo také sjednocením Židů a pohanů. Aby je mohl smířit s Bohem, bylo třeba, aby je nejprve smířil vzájemně, jedny s druhými. „*Vždyť právě on je naším pokojem, on, který z dvojího lidu udělal jeden jediný tím, že zbořil přehradu, jež je oddělovala, zrušil ve svém těle nenávisť, onen Zákon předpisů s nařízeními, aby ve své osobě stvořil z obou jediného Nového člověka.*“ (2,14-15). Tímto vzájemným smířením a následným smířením s Bohem získali všichni svobodný přístup k Otci (2,18).

F. Zápas se silami zla

Autor listu Efesanům připravuje křesťany na duchovní zápas se silami zla. Magie, magické kultury a praktiky v tehdejší době vzkvétaly. Například v Efesu, s rozvinutým kultem bohyně Artemis, byla i na její soše uvedena magická formule, známá pod označením Ephesia Grammata, kterou tehdejší křesťané považovali za výrok duchů zla²⁴. Křesťané se s těmito záležitostmi potkávali zřejmě často a museli jim vzdorovat. To reflektuje i autor listu a obléká křesťany do plné Boží zbroje. „*Stůjte tedy zpříma, přepásáni buďte pravdou, obrnění krunýřem spravedlnosti, obuti horlivostí v šíření evangelia pokoje; neustále držte v ruce štít víry, díky němuž budete moci uhasit Zlovolníkovy ohnivé šípy; nakonec přijměte přílbici spásy a meč Ducha, to znamená Boží slovo.*“ (6,14-17)

G. Etická pravidla

Velká část listu Efesanům se věnuje také etickým otázkám a návodům ke křesťanskému způsobu života. Autor listu na několika místech připomíná, jací byli věřící před svým obrácením jako pohané (4,17-22), apeluje na změnu života a jednání (4,23-29), přímo jmenuje nešvary, jichž se mají varovat (4,31) a radí jak žít (4,32-5,20). Podrobně se také věnuje vztahům a mravnosti uvnitř rodiny a domácnosti (5,1-6,9). Klíčové je, že ke křesťanskému životu volá věřící sám Bůh, který si je v Kristu „*vyvolil už před ustavením světa, aby před ním byli svatí a neposkvrnění v lásce.*“ (1,4). „*My jsme totiž jeho dílem, jsme stvořeni v Kristu Ježíši k dobrým skutkům, které Bůh předem připravil, abychom je konali.*“ (2,10) Kristus je jim příkladem „*a kráčejte tedy cestou lásky po příkladu Krista, který si vás zamiloval a vydal se za nás.*“ (5,2) a v něm naleznou posilu pro své úsilí o dobrý život „*Posilujte se zkrátka v Pánu a v síle jeho moci.*“ (6,10).

H. Pavlův apoštolát pohanům

Ve třetí kapitole se autor jménem Pavlovým obrací speciálně na pohany a předkládá jeho „osobní“ poselství. Dvakrát zmiňuje, že se služebníkem, hlásajícím evangelium pohanům stal díky Boží milosti (3,2; 3,7-8). Pro nás je důležité to sdělení Kristova tajemství, že „*pohané*

²⁴ McCOWN Chester C. The Ephesia Grammata in Popular Belief, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* Vol. 54, s. 140

jsou přijati k témuž dědictví, jsou údy téhož těla, požívají dobrodiní zaslíbení v Kristu Ježíši prostřednictvím evangelia. (3,6). V Kristu je tedy odhalen Boží plán spásy. Autor zde také připomíná Pavlovo věznění v souvislosti s apoštolskou činností mezi pohany (3,1; 3,13).

I. Ekleziologie

List Efesanům se také silně zaměřuje na církev. Oproti prvnímu listu Korintánům je zde církev pojata v univerzálním smyslu. V listě Efesanům pojem církev není použit ve smyslu místním, jak ho používá Pavel v prvním listě Korintánům. To mohlo být podpořeno i faktem, že list byl nejspíše adresován většímu počtu místních církví najednou. Spíše však autor prezentuje pojetí církve jako univerzálního organismu, těla.

Univerzální pojetí je v textu reprezentováno výroky „*Položil mu všechno k nohám a ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi, která je jeho tělem, plností toho, který je naplněn vším a ve všem.*“ (1,22-23), „*aby nyní nebeská Knížectva a Mocnosti poznaly prostřednictvím církve mnohostrannou Boží moudrost*“ (3,10), „*muž je totiž hlavou své ženy, jako je hlavou církve Kristus, on, spasitel těla; a církev se podřizuje Kristu*“ (5,22-24), „*Nikdo totiž neměl nikdy v nenávisti své vlastní tělo; každý je naopak živí a dobře o ně pečuje. A tak to právě dělá Kristus pro církev: což nejsme údy jeho těla?*“ (5,29-30).

Toto univerzální tělo církve roste a rozvíjí se v lásce (4,16) a její členové vrůstají do Krista, hlavy církve (4,15).

Těžištěm ekleziologie je zde verš 1,23, který definuje církev jako Kristovo tělo a plnost Krista (naplněnost církve Kristem). Ve vztahu hlavy a těla určující hlava, vzkříšený Kristus, na němž je církev zcela závislá a jemu podřízená. Tělo, církev, však má Kristovu slávu, kterou je jeho plnost²⁵.

²⁵ LINCOLN, Andrew T. *Word biblical commentary. Volume 42.* Waco, Texas: Word Books, 1990, s. 72

3. Charakteristika pasáží z 1. Korint'anům a listu Efesanům

3.1. 1Kor 12,12-31

12 Tak jako je totiž tělo jedno, třebaže má mnoho údů, a tak jako údy těla, navzdory své mnohosti tvoří jen jedno tělo, tak je tomu u Krista.

13 Právě tak jsme byli všichni v jednom duchu pokřtěni v jedno tělo, ať Židé nebo Řekové, otroci nebo svobodní lidé, všichni jsme byli napojeni jedním Duchem.

14 Vždyť právě tak není tělo úd jeden, nýbrž údů mnoho.

15 Kdyby řekla noha: „Protože nejsem ruka, nepatřím k tělu,“ nepatřila by k tělu pro to o nic méně.

16 A kdyby řeklo ucho: „Protože nejsem oko, nepatřím k tělu,“ nepatřilo by proto k tělu o nic méně.

17 Kdyby celé tělo bylo okem, kde by byl sluch? Kdyby vše bylo uchem, kde by byl čich?

18 Ve skutečnosti však do těla Bůh vložil údy a každý z nich tak, jak chtěl.

19 Kdyby vše bylo jediným údem, kde by bylo tělo?

20 Ale ve skutečnosti je mnoho údů, a přece jedno tělo.

21 Oko tedy nemůže říci ruce: „Nepotřebuji tě,“ ani zase hlava nemůže říci nohám: „Nepotřebuji vás.“

22 A nad to jsou nezbytné právě ony tělesné údy, které jsou považovány za slabší;

23 a ty, které v těle pokládáme za méně úctyhodné, právě ty obklopujeme větší úctou a s tím, co máme neslušného, se nakládá se slušností o to větší;

24 to, co máme za slušné, nic takového nepotřebuje. Ale Bůh uspořádal tělo tak, aby dával více úcty tomu, čemu se jí nedostává,

25 aby v těle nebylo žádné rozdělení, ale aby naopak údy jeden o druhý navzájem pečovaly.

26 Trpí jeden úd? Všechny údy trpí spolu s ním. Jednomu údu se prokazuje úcta? Všechny údy se spolu s ním radují.

27 Vy pak jste Kristovo tělo a každý sám jste údem.

28 A ti, které Bůh v církvi ustanovil, jsou předně apoštolé, zadruhé proroci, zatřetí učitelé. Potom jsou zázraky, potom dary uzdravování, pomáhání, řízení, rozmanitost jazyků.

29 Jsou všichni apoštolé? Všichni proroci? Všichni učitelé? Dělají všichni zázraky?

30 Mají všichni dar uzdravování? Mluví všichni jazyky? Všichni je vykládají?

31 Snažte se o vyšší dary. A ukáži vám cestu, která je všechny překonává.

3.2. Ef 1,17-23 a Ef 4,2-16

17 Kéž vám Bůh našeho Pána Ježíše Krista, Otec slávy, dá ducha moudrosti a zjevení, díky němuž byste ho opravdu poznali!

18 Kéž osvětluje oči vašeho srdce, aby vám ukázal, jakou naději vám otevírá jeho povolání, jaké poklady slávy v sobě zahrnuje jeho dědictví mezi svatými

19 a jak mimořádné velikosti nabývá jeho moc pro nás věřící podle mocného působení jeho síly,

20 kterou projevil v osobě Krista tím, že ho vzkřísil z mrtvých a posadil po své pravici v nebesích,

21 převysoko nad všechna Knížectva, Mocnosti, Síly, Panstva a nad každé další jméno, jež bude možno jmenovat nejenom ve věku tomto, ale i v budoucím.

22 Položil mu všechno k nohám a ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi,

23 která je jeho tělem, plností toho, který je naplněn vším a ve všem.

2 ve vši pokoře, mírnosti a trpělivosti se navzájem s láskou snášejte;

3 oním poutem, jímž je pokoj, se snažte uchovat jednotu Ducha.

4 je pouze jedno Tělo a jeden Duch, tak jako cílem povolání, jehož se vám dostalo, je pouze jedna naděje;

5 jediný Pán, jediná víra, jediný křest;

6 jediný Bůh a Otec všech, který je nade všemi, skrze všechny a ve všech.

7 Každý z nás ovšem dostal svůj díl Boží přízně podle míry, v jaké ho Kristus obdaroval.

8 Proto se říká: vystoupil na výšiny a odvedl zajatce, dal dary lidem.

9 „Vystoupil“, co se tím míní, ne-li že také sestoupil do dolních okrásků země?

10 A ten, který sestoupil, je týž, který také vystoupil nade všechna nebesa, aby všechno naplnil.

11 A právě on také „dal“ jedněm, aby byli apoštoly, jiným, aby byli proroky anebo zase evangelisty či pastýři a učitelé,

12 a tak uspořádal svaté k dílu služby pro výstavbu Kristova těla,

13 jejímž cílem je to, abychom všichni společně dospěli k jednotě ve víře a v poznání Božího syna a ustanovili onoho dokonalého Člověka v plné životní síle, který uskutečňuje plnost Krista.

14 Takto už nebudeme dětmi, nedopustíme, aby námi zmítal a unášel nás kdejaký vítr nějakého učení, abychom byli po vůli šalbě lidí a jejich prohnání zavádějící do bludu.

15 Ale tím, že budeme žít podle pravdy a v lásce, budeme v každém ohledu vrůstat do toho, jenž je Hlavou, do Krista,

16 jehož celému Tělu se dostává svornosti a soudržnosti díky kloubům všeho druhu, které je živí a podle úkolu každé části uvádějí v činnost, a tak působí jeho růst a ono samo sebe utváří v lásce.

Při srovnání pasáží 1Kor 12,12-31 a Ef 1,17-23; 4,2-16 zaujme především odlišný styl těchto textů a způsob podání hlavního sdělení. Pasáž 1Kor 12,12-31 bych charakterizoval jako didaktický, učitelský text, popisující a vysvětlující problematiku místní korintské církevní komunity v přirovnání k tělu a k jeho harmonickému fungování.

Naopak pasáže Ef 1,17-23; 4,2-16 jsou mohutným přílivem, který čtenáře doslova zavalí naléhavými, zjevitelskými sděleními, prezentovanými až hymnickou formou (zejména verše Ef 1,20-23; 4,4-6).

Spojujícím prvkem textů je důraz na jednotu církve s Kristem v Duchu. V 1Kor Pavel používá kontrastní rytmiku zdánlivých protikladů: jedno (tělo) / mnoho (údy); jeden (úd) / všechny (údy) / všichni (pokřtění). Tento styl velmi pěkně prezentuje ideu jednoty v mnohosti a rozličnosti, která je rozvíjena právě připodobněním církevní komunity k živému organismu, k tělu. Autor listu Efesanům více zdůrazňuje jednotu. Zejména v pasáži a Ef 4,2-16, kde se výrazy jako „jednota, jedno, jediný“ objevují celkem devětkrát a tvoří 3,4 % textu. Mnohost a rozličnost lze číst na pozadí textu, když autor hovoří v množném čísle my: „všichni, každý z nás“ atp.

Dalšími propojujícími myšlenkami textů je obraz církve jako těla a výčet charismat. Texty se však liší právě pojetím obrazu církve jako těla. Rozdíly v tomto pojetí budou nadále středem našeho zájmu.

3.3. Usazení pasáží do kontextu obou listů

3.3.1. Širší kontext pasáže listu Korint'ánům

V pasáži z listu Korint'ánům, která je předmětem našeho zájmu, Pavel naléhavě volá po jednotě v rozličnosti. Dokonce dává až podivuhodně detailní příklady jednoty těla a jeho údů. Situace, v níž Pavel tuto problematiku řeší, byla jistě dost nesnadná. Hned po úvodním pozdravu a díkůvzdání se hned ve třech kapitolách (1,10-3,23) věnuje roztržkám a stranicí v korintské církvi. Do našeho kontextu krásně zapadá Pavlovo, téměř zoufalé zvolání „*Je snad Kristus rozdělen?*“ (1,13), jenž koresponduje s verši „*Tak jako je totiž tělo jedno, třeba že má mnoho údů, a tak jako údy těla, navzdory své mnohosti tvoří jen jedno tělo, tak je tomu u Krista*“ (12,12), „*aby v těle nebylo žádné rozdělení, ale aby naopak údy jeden o druhý navzájem pečovaly*“ (12,25) a „*Vy pak jste Kristovo tělo a každý sám jste údem*“ (12,27).

V kontextu s problematikou charismat (12,4-11) se Pavel dotýká správného chápání úlohy apoštolů a kazatelů (12,27-31). S již zmiňovanými roztržkami souvisí i odvolávání členů křesťanské komunity k pohanským soudům a jejich neschopnosti řešit své vzájemné spory (6,1-8). Identifikaci křesťanů s Kristovými údy Pavel používá při vášnivě kritice smilstva. „Což nevíte, že vaše těla jsou Kristovými údy? A mám vzít Kristovy údy a udělat z nich údy nevěstčiny! Nikdy!“ (6,15).

Kromě dalších problémů řeší Pavel na dvou místech 8,1-13 a 10,14-33 jistě ožehavou otázku možnosti požívat maso z obětí pohanským modlám. Velké množství členů korintské církevní komunity byli pohanokřesťané, kteří před svou konverzí ke křesťanství měli na pohanských obětech účast. Pavel jasně konstatuje, že modly jsou ničím a je prakticky jedno, zda křesťan maso z oběti sní či nikoli, protože má poznání o nicotnosti model. Zároveň však realisticky konstatuje, že u řady lidí může být požívání masa z obětí zcela nepřijatelné. Takoví lidé se domnívají, že pokud by maso jedli, měli by podíl na pohanské obětní hostině a na modloslužbě. Pohanská obětní hostina samozřejmě kontrastuje s eucharistickou hostinou, což právě vyvolává problém ve svědomí slabých. Proto verše 8,7-12 mají souvislost s verši 12,22-24, které rovněž hovoří o slabých údech v církvi²⁶. V tomto kontextu Pavel vysvětluje, jak je třeba brát ohled na slabší spolubratry ve víře. Tedy aby křesťané, mající hlubší poznání, nezavdávali slabším příčinu k pohoršení, pochybnostem a výčitkám svědomí, ale přispívali k tomu, aby se jejich víra a jistota posílily²⁷.

3.3.2. Užší kontext pasáže listu Korint'anům

V 11. kapitole se Pavel věnuje detailněji fungování korintské církevní komunity, především rádu při Večeři Páně, při níž se korintští křesťané scházeli. Situace při shromážděních musela být neutěšená, protože Pavel opět konstatuje různice a rozkoly mezi lidmi (11,18-19), nevhodné chování při eucharistických shromážděních (11,20-22), dokonce opakuje Kristova slova o těle a krvi při ustanovení eucharistie, tak aby si všichni uvědomili, o co při slavení Večeře Páně opravdu jde. V této fázi nacházíme kontext, v němž je místní církev, jako tělo je ustanovováno křtem a živeno eucharistií 12,13 „Právě tak jsme byli všichni v jednom duchu pokřtěni v jedno tělo, ať Židé nebo Řekové, otroci nebo svobodní lidé, všichni jsme byli napojeni jedním Duchem“.

²⁶ FITZMYER, Joseph A. *First Corinthians a new translation with introduction and commentary*. New Haven ; London : Yale University Press, c2008, s. 480

²⁷ Tato zásada je stále platná a aktuální například při práci s katechumeny nebo při vzdělávání věřících ve farnostech.

Pak ve 12 kapitole (12,1-14) přechází k duchovním darům, charismatům, a jejich rozmanitosti a zároveň jednotě v Bohu (rozmanité dary, ale též Duch, rozmanité služby, ale též Pán, rozmanité činnosti, ale též Bůh...). Zde již naplno rozvíjí rytmiku mnohosti a jednoty a plynule pokračuje ve srovnání místního církevního společenství s tělem.

Srovnání následně vrcholí 13. kapitolou, velkým hymnem na lásku. Hymnus vlastně odhaluje a korunuje pravý smysl bytí církví, živým tělem, které je obdařeno charismaty. Tedy, že všechno má hodnotu jen tehdy, pokud je to založeno na lásce, uskutečňováno v lásce a prostoupeno láskou. Ve 14. kapitole se vrací k praktickému užívání charismat pro život a rozvoj místní církve, čímž dává „návod“ k uskutečňování všeho, co v pasážích o charismatech a církvi jako těle Kristově popsal.

3.3.3. Kontext pasáží listu Efesanům

Stanovit širší a užší kontext obou pasáží je poněkud obtížné už vzhledem k tomu, že první pasáž je součástí začátku celého listu a druhá se nachází v jeho středu. Proto texty předcházející těmto pasážím, i texty následující jsou svázány a v podstatě tvoří obsah celého listu. List Efesanům je také v porovnání s prvním listem Korint'ánům co do rozsahu méně než poloviční. Proto pojednám o kontextu pasáží souhrnně.

První pasáž listu Efesanům (1,17-23) je pokračováním představení Božího plánu spásy, kterým se autor zabývá ihned v úvodu po kratičkém oslovení adresátů listu. Slavnostní hymnický úvod (1,3-14) představuje věčné vyvolení křesťanů, přijetí za syny a vykoupení v Kristu, zahrnutí milostí a poznáním Boží vůle. Verše 10-14 mají silné eschatologické ladění. Hovoří se v nich o naplnění časů, o sjednocení všech, lidí i andělů²⁸ pod Hlavu, Krista. Je v nich opět opěvováno vyvolení křesťanů, proklamována zvěst o spáse, věčném dědictví a vykoupení lidu. Idea sjednocení a podřízení všeho pod Hlavu, Krista je dále rozvíjena i v obou pasážích, které jsou předmětem našeho zájmu, a prostupuje celým listem Efesanům.

Ve verších 1,15-23 následuje o něco méně hymnická, nicméně stejně hutná a intenzivní deklarační Kristova vítězství a svrchovanosti. Intenzita sdělení graduje ve verších 1,20-23 *„kterou projevil v osobě Krista tím, že ho vzkřísil z mrtvých a posadil po své pravici v nebesích, převysoko nad všechna Knížectva, Mocnosti, Síly, Panstva a nad každé další jméno, jež bude možno jmenovat nejenom ve věku tomto, ale i v budoucím. Položil mu*

²⁸ Viz pozn. k v. Ef 1,10 in *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009, s. 2033

všechno k nohám²⁹ a ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi, která je jeho tělem, plností toho, který je naplněn vším a ve všem. “

Rozdíl oproti prvnímu listu Korintánům je zcela zřetelný. V listu Efesanům se nejedná o řešení problémů konkrétní křesťanské obce v konkrétním místě, ale jsme uvedeni přímo doprostřed nedozírného všezahrnujícího Božího plánu spásy, který se uskutečňuje prostřednictvím vševládného Krista a jím naplněné univerzální církve, která je jeho tělem.

Ve druhé kapitole autor plynule navazuje rozpracováním tématu spásy prostřednictvím Boží milosti a smířením Židů a pohanů skrze Kristovu oběť. Kontext verše Ef 2,16 „*a smířil je s Bohem, oba v jednom těle skrze kříž: ve své osobě usmrtil nenávisť.*“ s veršem 1Kor 12,13 „*právě tak jsme byli všichni v jednom duchu pokřtěni v jedno tělo, ať Židé nebo pohané, otroci nebo svobodní, všichni jsme byli napojeni jedním Duchem.*“ je zřejmý. V listu Efesanům se jedná o ukřižované fyzické tělo Kristovo, ale i o mystické tělo Krista, církev³⁰, k níž všichni přináleží jako údy (3,6). Kristova oběť přináší pokoj pro všechny a svobodný přístup k Otci v témže Duchu. Autor rovněž přidává další obraz křesťanského společenství církve a přirovnává jej ke stavbě a chrámu (2,19).

Druhá pasáž listu Efesanům (4,2-16) navazuje na vlastní výklad služby evangelium, kterou autor rozpracovává ve třetí kapitole listu. V této kapitole klade důraz především na zvěstování evangelia pohanům a jejich přivtělení ke Kristu. Autor se jménem Pavlovým modlí za duchovní posílení adresátů listu, jejich ukotvení v Kristově lásce a za plnost poznání Boha (3,14-21). Právě z této modlitby plynule vychází naše pasáž, předkládající především rady pro praktický život církevního společenství jako těla s hlavou, Kristem, podepřené silnou dogmatickou argumentací ve verších 3-6 „*oním poutem, jímž je pokoj, se snažte uchovat jednotu Ducha. Je pouze jedno Tělo a jeden Duch, tak jako cílem povolání, jehož se vám dostalo, je pouze jedna naděje; jediný Pán, jediná víra, jediný křest; jediný Bůh a Otec všech, který je nade všemi, skrze všechny a ve všech.*“

Autor klade eminentní důraz na jednotu, svornost a soudržnost církevního společenství (4,15-16). Z této jednoty a homogenity společenství má pak vycházet i jeho mravní integrita a uspořádávání vzájemných vztahů, což jsou témata podrobně zpracovaná v celém zbytku listu Efesanům. V druhé polovině čtvrté kapitoly a v úvodu páté kapitoly (4,17-5,20) se zabývá čistotou řeči, myšlenek a skutků, i vzájemnému odpouštění. Úsilí křesťanů má být zaměřeno na obnovu vlastního lidství „*že totiž musíte opustit někdejší způsob svého života a odložit*

²⁹ Srov. 1 Kor 15,23-28

³⁰ Viz pozn. k v. Ef 2,16 in *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009, s. 2035

starého člověka, jenž se v proudu šálivých žádostivostí stále více kazí, abyste se obnovili duchovní proměnou svého usuzování a oblékli Nového člověka, jenž byl stvořen podle Boha ve spravedlnosti a svatosti pravdy.“ (4,22-24).

Praktická aplikace rad pro společenství jde až na úroveň rodiny a domácnosti, domácí církve, která tvořila základní kámen širšího společenství. Tak autor postupně zaostřuje svůj pohled od ideje kosmické, universální církve (1,22-23) přes široké společenství věřících v církvi (3,6) až k rodině, jako konkrétní živé buňce universální i místní církve a společnosti (5,21-6,9). Domácí řád pojednává o struktuře vztahů v rodině, především o vztazích mezi mužem a ženou. Autor zde volí přirovnání muže ke Kristu, hlavě, a ženy k církvi, tělu. Jejich vzájemný vztah má být odrazem vztahu Krista a církve. Muž a žena ve vzájemném vztahu zároveň zobrazují a ztělesňují církev³¹. Stranou nezůstávají ani další členové rodiny a domácnosti, kterými jsou děti a otroci. I vztahy děti-rodíče/rodíče-děti a otrok-pán/pán-otrok, jsou předmětem autorova nabádání k respektu a úctě. Především vzájemné vztahy pánů a otroků zpracovává velmi nekonvenčně, když otroky nabádá k lásce k pánům, jako ke Kristu a pány k obdobnému jednání s otroky „*A vy, páni, jedněte s nimi stejně; ponechte stranou pohružky a pěkně si řekněte, že oni stejně jako vy mají Pána v nebesích a ten že nestrání nikomu.*“ (6,9). Takže se zde jedná o opravdu důslednou aplikaci křesťanské lásky a respektu.

V závěru listu (6,10-17) se autor od praktických rad znovu vyšvihne ke vznosnému až ohromujícímu líčení duchovního zápasu křesťanů proti silám zla. Styl krátkého, ale impresivního závěru koresponduje s jeho dramatickým úvodem dalšími a dvěma tematickými vrcholy listu Efesanům³².

3.3.4. Rozčlenění textu pasáží pro účely analýzy

Naším cílem je porovnat pojetí církve jako těla Kristova v prvním listu Korint'anům a v listu Efesanům. Proto je třeba námi vybrané klíčové pasáže z těchto listů rozčlenit do logických částí a zvolit k analýze ty části, které nesou porovnatelné obsahy. Pasáž z prvního listu Korint'anům člením na 3 části a pasáže listu Efesanům na 6 částí (viz níže).

Z analýzy a porovnání vypouštím verš Ef 1,17 a čtvrtou část listu Efesanům Ef 4,7-10. Verš 17 je modlitbou za dary ducha a poznání, čtvrtá část pojednává o Kristově dobrodiní a univerzální moci. Tyto části považuji pro náš účel za druhotné.

³¹ Srov. 2 Kor 11,2 – svatební tematika; obraz církve jako panny-nevěsty (snoubenky)

³² Srov. Smíření Židů a pohanů mezi sebou i s Bohem Ef 2,14-18; výzva k jednotě Ef 4,4-13

Členění pasáže z prvního listu Korint'ánům

První část: Kompozice místní církve jako těla Kristova, sestávajícího z jednotlivých údů, členů církve. Verše 12-14 „*12 Tak jako je totiž tělo jedno, třebaže má mnoho údů, a tak jako údy těla, navzdory své mnohosti tvoří jen jedno tělo, tak je tomu u Krista. 13 Právě tak jsme byli všichni v jednom duchu pokřtěni v jedno tělo, ať Židé nebo Řekové, otroci nebo svobodní lidé, všichni jsme byli napojeni jedním Duchem. 14 Vždyť právě tak není tělo úd jeden, nýbrž údů mnoho.*“

Druhá část: Rozvinutí kompozice a argumentace pro vzájemnou potřebnost a nepostradatelnost údů, které všechny dohromady tvoří jedno tělo místní církve. Argumentace je namířena proti elitářství. Bez slabších údů by byla (nejen) místní církve jen elitářský klub. Slabšími údy mohou být konvertité, slabšími údy mohou být děti, kterým máme předávat víru, může jimi být lid, o něž je třeba pečovat, potřební, jimž máme pomáhat. Verše 15-27 „*15 Kdyby řekla noha: „Protože nejsem ruka, nepatřím k tělu,“ nepatřila by k tělu pro to o nic méně. 16 A kdyby řeklo ucho: „Protože nejsem oko, nepatřím k tělu,“ nepatřilo by proto k tělu o nic méně. 17 Kdyby celé tělo bylo okem, kde by byl sluch? Kdyby vše bylo uchem, kde by byl čich? 18 Ve skutečnosti však do těla Bůh vložil údy a každý z nich tak, jak chtěl. 19 Kdyby vše bylo jediným údem, kde by bylo tělo? 20 Ale ve skutečnosti je mnoho údů, a přece jedno tělo. 21 Oko tedy nemůže říci ruce: „Nepotřebuji tě,“ ani zase hlava nemůže říci nohám: Nepotřebuji vás.“ 22 A nad to jsou nezbytné právě ony tělesné údy, které jsou považovány za slabší; 23 a ty, které v těle pokládáme za méně účtyhodné, právě ty obklopujeme větší úctou a s tím, co máme neslušného, se nakládá se slušností o to větší; 24 to, co máme za slušné, nic takového nepotřebuje. Ale Bůh uspořádal tělo tak, aby dával více úcty tomu, čemu se jí nedostává, 25 aby v těle nebylo žádné rozdělení, ale aby naopak údy jeden o druhý navzájem pečovaly. 26 Trpí jeden úd? Všechny údy trpí spolu s ním. Jednomu údu se prokazuje úcta? Všechny údy se spolu s ním radují. 27 Vy pak jste Kristovo tělo a každý sám jste údem.*“

Třetí část: Výčet a rozdělení charismat, variabilita obdarování charismaty, připomenutí, že charismata nejsou všechno a mají být prodchnuta láskou (za tímto textem následuje Pavlova Velepíseň lásky) Verše 28-31 „*28 A ti, které Bůh v církvi ustanovil, jsou předně apoštolé, zadruhé proroci, zatřetí učitelé. Potom jsou zázraky, potom dary uzdravování, pomáhání, řízení, rozmanitost jazyků. 29 Jsou všichni apoštolé? Všichni proroci? Všichni učitelé? Dělají všichni zázraky? 30 Mají všichni dar uzdravování? Mluví všichni jazyky? Všichni je vykládají? 31 Snažte se o vyšší dary. A ukáži vám cestu, která je všechny překonává.*“

Členění pasáží z listu Efesanům

První část: Modlitba za dary ducha a poznání. Verše Ef 1,17-19 „*17 Kéž vám Bůh našeho Pána Ježíše Krista, Otec slávy, dá ducha moudrosti a zjevení, díky němuž byste ho opravdu poznali! 18 Kéž osvětluje oči vašeho srdce, aby vám ukázal, jakou naději vám otevírá jeho povolání, jaké poklady slávy v sobě zahrnuje jeho dědictví mezi svatými 19 a jak mimořádné velikosti nabývá jeho moc pro nás věřící podle mocného působení jeho síly,*“

Druhá část: Vítězství Krista a jeho vševládné postavení, a jeho ustanovení jako Hlavy těla univerzální církve. Verše Ef 1,20-23 „*20 kterou projevil v osobě Krista tím, že ho vzkřísil z mrtvých a posadil po své pravici v nebesích, 21 převysoko nad všechna Knížectva, Mocnosti, Síly, Panstva a nad každé další jméno, jež bude možno jmenovat nejenom ve věku tomto, ale i v budoucím. 22 Položil mu všechno k nohám a ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi, 23 která je jeho tělem, plností toho, který je naplněn vším a ve všem.*“

Třetí část: Výzva k lásce a pokoji mezi křesťany a důrazná, dogmatická deklarace jednoty. Verše Ef 4,2-6 „*2 ve vši pokoře, mírnosti a trpělivosti se navzájem s láskou snášejte; 3 oním poutem, jímž je pokoj, se snažte uchovat jednotu Ducha. 4 je pouze jedno Tělo a jeden Duch, tak jako cílem povolání, jehož se vám dostalo, je pouze jedna naděje; 5 jediný Pán, jediná víra, jediný křest; 6 jediný Bůh a Otec všech, který je nade všemi, skrze všechny a ve všech.*“

Čtvrtá část: Individuální obdarování každého, Kristova dobrodiní a univerzální moc. Verše Ef, 4,7-10 „*7 Každý z nás ovšem dostal svůj díl Boží přízně podle míry, v jaké ho Kristus obdaroval. 8 Proto se říká: vystoupil na výšiny a odvedl zajatce, dal dary lidem. 9 „Vystoupil“, co se tím míní, ne-li že také sestoupil do dolních okrsků země? 10 A ten, který sestoupil, je týž, který také vystoupil nade všechna nebesa, aby všechno naplnil.*“

Pátá část: Výčet a rozdělení charismat, variabilita obdarování charismaty, účel charismat. Verše Ef 4,11-13 „*11 A právě on také „dal“ jedněm, aby byli apoštoly, jiným, aby byli proroky anebo zase evangelisty či pastýři a učiteli, 12 a tak uspořádal svaté k dílu služby pro výstavbu Kristova těla, 13 jejímž cílem je to, abychom všichni společně dospěli k jednotě ve víře a v poznání Božího syna a ustanovili onoho dokonalého Člověka v plné životní síle, který uskutečňuje plnost Krista.*“

Šestá část: Účinky správného využívání charismat pro zdokonalení křesťanů a rozvoj i růst církve, těla Kristova. Verše Ef 4,14-16 „*14 Takto už nebudeme dětmi, nedopustíme, aby námi zmítal a unášel nás kdejaký vítr nějakého učení, abychom byli po vůli šalbě lidí a jejich prohnanosti zavádějící do bludu. 15 Ale tím, že budeme žít podle pravdy a v lásce, budeme v každém ohledu vrůstat do toho, jenž je Hlavou, do Krista, 16 jehož celému Tělu se dostává*

svornosti a soudržností díky kloubům všeho druhu, které je živí a podle úkolu každé části uvádějí v činnost, a tak působí jeho růst a ono samo sebe utváří v lásce.“

4. Analýza textů

Při paralelním čtení obou textů zaujme především důraz kladený na jednotu, či jedinstvo v mnohosti. Přesto, že list Korint'ánům pojednává o konkrétní místní církvi a list Efesanům o církvi universální, výzvy k jednotě znějí vždy k lidem, tvořícím církve. Konkrétně hovořím o první části textu z 1. Kor 12,12-14 dále verš 20 a 25. V listu Efesanům je to třetí část textu Ef 4, 2-6. Z mého pohledu je tento důraz důležitý pro praktické utváření a fungování církevního společenství na všech úrovních a pro život církve zásadní dnes, stejně jako tomu bylo v době Pavlově a jeho následovníků. Věřím, že právě tyto části nám pomohou dobře uchopit pojetí církve jako takové³³

4.1. Verše 1. Kor 12,12-14

Jak jsem již zmínil výše, v první části textu z 1. Kor 12,12-14(20) Pavel pracuje s kontrastem pojmů mnoho/všichni (údy, Židé, Řekové, otroci, svobodní lidé) a jedno/jeden (tělo, Duch, úd). Nosnou myšlenkou je skutečnost, že korintskou církev tvoří, nebo má tvořit, dokonalá jednota mnoha rozličných individualit: „*Tak jako je totiž tělo **jedno**, třebaže má **mnoho** údů, a tak jako údy těla, navzdory své **mnohosti** tvoří jen **jedno** tělo, tak je tomu u Krista.*“ Dokonalost požadované jednoty je demonstrována obrazem organismu/těla a Kristovou osobou, jež je jednotícím principem církve³⁴. V následující verši 13 Pavel uvádí proč tomu tak je (má být) „*Právě tak jsme byli **všichni v jednom** duchu pokřtěni **v jedno** tělo, ať Židé nebo Řekové, otroci nebo svobodní lidé, **všichni** jsme byli napojeni **jedním** Duchem.*“

Právě argumentace napojení jedním Duchem se nese v kontextu předcházejících veršů 1. Kor 12,4-11, v nichž je vysvětlován původ rozmanitých charismat v jednom Božím Duchu. Verše 4 a 11 nás vlastně uvádí do velkého tématu jednoty v mnohosti: „*Duchovní **dary** jsou bezpochyby **rozmanité**, ale je **týž Duch**; **rozmanité služby**, ale je **týž Pán**; **rozmanité činnosti**, ale je **týž Bůh**, který vše ve **všech** působí.*“ Dále jsou vyjmenovány konkrétní dary, které jsou dávány různým členům církevního společenství. Pasáž uzavírá verš 11: „*Ale **všechno** to působí **jediný** a **týž Duch** rozdělující své dary **každému zvlášť** jak sám chce.* Obraz těla jako jednoty v mnohosti pak ve verši 12 plynule navazuje na tuto „přípravu“.

³³ Myslím tím pohled na celou (universální) církev jako „komplexní soubor“ jejích částí (konkrétně místních církví). Tj. jedna bez druhé nemůže existovat a zakládají se na stejných principech.

³⁴ Ať už se jedná o církev místní, v tomto případě Korintskou, nebo o církev universální. Jde prostě o princip.

Ve druhé části textu 1. Kor 12,15-27 Pavel dále rozpracovává svou argumentaci pro jednotu údů v podobě těla a jejich vzájemnou potřebnost pro fungování organického celku (příklady: oko, hlava³⁵, ruka, noha, ucho, „slabé“ údy, jejich provázanost v utrpení i ve slávě). Tato obsáhlá argumentace a soubor příkladů pak ústí do zásadního konstatování ve verši 27: „*Vy pak jste Kristovo tělo a každý sám jste údem.*“ Této důležité větě se budeme věnovat později.

4.2. Verše Ef 4,2-6

Těmto veršům, vztahujícím se k tématu jednoty, předchází kapitoly, v nichž autor listu představuje tentokrát universální církev řadou obrazů (tělo Krista 1,23; 2,14; 3,6; Boží dům/stavba/chrám/příbytek 2,19-22). Z těchto obrazů vyniká právě obraz těla, s nímž se dále setkáváme v páté a šesté části analyzované pasáže listu Efesanům i v následujících pasážích (4,12;16;25; 5,23;30). Důraz na jednotu je zde zasazen do širšího kontextu obrazů církve. Ovšem žádný z těchto obrazů či modelů nemůže být bez jednoty a harmonie funkční.

Výzvy k jednotě i argumentace jsou, na rozdíl od 1. Kor, určeny velmi širokému okruhu adresátů ve více křesťanských obcích provincie Asia Minor. Autor se vlastně obrací ke všem křesťanům a ve verších 4,2-3 vyzývá: „*ve vší pokoře, mírnosti a trpělivosti se **navzájem s láskou snášejte; oním poutem, jímž je pokoj, se snažte uchovat **jednotu Ducha.*****“ Zde autor poskytuje výčet konkrétních ctností, krátký praktický návod pro cestu k jednotě. Navazující argumentace ve verších 4,4-6 je velmi intenzivní a koncentrovaná: „*je pouze **jedno Tělo a jeden Duch, tak jako cílem povolání, jehož se vám dostalo, je pouze **jedna naděje; jediný Pán, jediná víra, jediný křest; jediný Bůh a Otec všech, který je nade všemi a ve všech.***** Praktičnost ctností pro cestu k jednotě a zhuštěná, konkrétní argumentace jsou dalšími charakteristikami, které oba texty spojují. V 1Kor Pavel řeší konkrétní problémy konkrétní místní církve a v tomto smyslu adresátům listu radí a argumentuje. List Efesanům řeší principy cesty ke křesťanské jednotě, které jsou platné v jakékoli místní církvi a v celku církve universální.

Jako Pavel v 1Kor poměrně široce rozvinul individuální obdarování charismaty jako úvod pojednání o jednotě, autor listu Efesanům se na toto téma spokojil se stručným závěrem ve verši 4,7: „***Každý** z nás ovšem dostal **svůj** díl Boží přízně podle míry, v jaké ho Kristus obdaroval.*“

³⁵ Oko a hlava zřejmě reprezentují významnější osobnosti korintské církevní obce. Srov. ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korinťanům*. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 111.

4.3. Verše 1. Kor 12,18-27

Pavlova rozpracovaná argumentace pro jednotu církve se na příkladu živého těla snažila pojmenovat a překonat spory skupin i jednotlivců uvnitř korintské církevní obce. Na údech těla ukazuje jejich odlišnost, ale přesto vzájemnou nezbytnost. V 18. verši zdůrazňuje: „*Ve skutečnosti však do **těla** Bůh vložil **údy** a každý z nich, tak jak chtěl.*“ Tedy každý člen církve má v obci své místo a na své úrovni a dle svých schopností jí má být užitečný tak, aby organismus církve mohl žít a fungovat.

Franz Ortkemper vidí v Pavlově argumentaci povzbuzení pro ty členy církve, kteří se mohou cítit bezvýznamní a opomíjeni.³⁶ Vůdcům obce a lidem zastávajícím v obci důležité role Pavel ve verších 21-22 připomíná: „*Oko, tedy nemůže říci ruce: „Nepotřebuji tě“ ani hlava zase nemůže říci nohám: „Nepotřebuji vás.“ A nad to jsou nezbytné právě ony tělesné **údy, které jsou považovány za slabší**“* Z v kontextu následujícího textu ukazuje, ti, kdo jsou v obci významnější a charismaty hojně obdarovaní, mají všeho využívat právě ku prospěchu obyčejných členů církve, těch, kdo mají nějaké problémy, či prožívají utrpení, což popisují verše 23-26: „*a ty, které v těle pokládáme za méně úctyhodné, právě ty obklopujeme větší úctou a s tím, co máme neslušného, se nakládá se slušností o to větší; to co máme za slušné, nic takového nepotřebuje. Ale Bůh uspořádal tělo tak, aby dával více úcty tomu, čemu se jí nedostává, aby v těle nebylo žádné rozdělení, ale aby naopak údy jeden o druhý navzájem **pečovaly**.* Stejně jako ve verši 18 i zde v 24 verši vidíme důraz na Boží vůli. Bůh do těla vložil údy, tak jak chtěl, Bůh uspořádal tělo k harmonické jednotě vzájemné péče údů, ať je jejich postavení jakékoli. Příklad společenského rozpětí korintské církevní obce obrazem úctyhodných, slušných údů a méně úctyhodných údů, je zřejmě ovlivněn tehdejší dobou. Jasně je, že Pavel chtěl takto pojmenovat velkou různost postavení členů obce, od opravdu důležitých představitelů, až po ty poslední. Zásadní pro život a fungování těla je však vzájemnost údů, která je intenzivně prezentována ve verši 26: „*Trpí jeden úd? Všechny údy trpí spolu s ním. Jednomu údu se prokazuje úcta? Všechny údy se spolu s ním radují.*“³⁷

Tato část textu vrcholí Pavlovým sdělením v 27. verši „*Vy pak jste Kristovo tělo a každý sám jste údem.*“ Tuto větu můžeme chápat jako shrnutí všeho, co bylo rozvinuto v předchozích verších. Je to oslovení celku církevní obce i každého jednotlivého člena tak, aby se s Pavlovým výkladem mohl každý identifikovat. Je to zdůraznění pro každého

³⁶ ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korinťanům*. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 111.

³⁷ Podobně formulovaný požadavek vzájemnosti nacházíme i mezi Pavlovými radami křesťanům i v listu Římanům 12,15 „*Radujte se s radujícími, plačte s plačícími.*“

posluchače či čtenáře, aby si skutečně uvědomil, že se to týká jeho osobně i všech (korintských) křesťanů dohromady. Zde je také třeba připomenout, že z eklesiologického hlediska se jedná o sjednocení křesťanů s Kristovým ukřižovaným tělem a zároveň s jeho tělem vzkříšeným³⁸. Vědomí sounáležitosti a jednoty s ukřižovaným a vzkříšeným Pánem dává tomuto stručnému vyjádření zvláštní váhu a důležitost. Věta je však také určitým můstkem pro přechod od analogie společenství a těla, jednotlivců a údů ke shrnutí základních charismat v církvi a k jejich rozdělení mezi konkrétní nositele³⁹.

4.4. Verše 1. Kor 12,28-31

Ve třetí části textu hovoří Pavel již zcela konkrétně a prakticky o věcech, o nichž v předchozích částech hovořil obrazně. Ustanovení rolí v církvi, popsané veršem 28, se nese v duchu předcházejících veršů 18 a 25. Bůh vkládá do těla údy a uspořádává tělo, ustanovuje role a dává charismata. „*A ti, které Bůh v církvi ustanovil, jsou předně apoštolé, zadruhé proroci, zatřetí učitelé. Potom jsou zázraky, potom dary uzdravování, pomáhání, řízení, rozmanitost jazyků.*“

Pavel zde nejprve vyjmenovává role, jejichž vykonavateli jsou konkrétní lidé v církvi. Prvně jmenuje apoštoly, kteří jsou v církvi reprezentanty Kristovy autority, na druhém místě uvádí proroky, kteří jsou hlasateli Kristova evangelia a jako třetí dodává učitele udržující apoštolské učení. Z výslovně uvedeného pořadí by se mohlo zdát, že se jedná o jakýsi „závazný žebříček funkcí“. Podíváme-li se do listu Efesanům 4,12, najdeme obohacený výčet úřadů v pořadí: apoštolové, proroci, evangelisté, pastýři, učitelé. Ve Skutcích apoštolů 13,1 nacházíme proroky a učitele, kteří byli ustanoveni v antiochijské církvi. Rozsah uvedených úřadů a jejich pořadí se tedy nejspíše řídí konkrétní situací, o níž pojednávali jednotliví autoři. I vzhledem ke stále zdůrazňované vzájemnosti se nezdá pravděpodobné, že by Pavel chtěl řadit úřady dle pevně daného formálního významu. Rozdílnost úřadů a jejich nositelů se nese v duchu rozličnosti údů a jejich vzájemného propojení v těle. Úřady a jejich nositelé si tedy nemají konkurovat, ale konat v jednotě, protože jedni bez druhých by nemohli fungovat.

Ve výčtu následují zázraky a čtyři dary - charismata. Je jistě zajímavé, že dar rozmanitosti jazyků je uveden až jako poslední. Stejně tak v následující pasáži si Pavel klade otázky „*Mluví všichni jazyky? Všichni je vykládají?*“ až na konci za všemi ostatními. Vzhledem k popularitě „mluvení jazyky“ v korintské církvi a k užívání mluvení k ohromení posluchačů,

³⁸ FITZMYER, Joseph A. *First Corinthians a new translation with introduction and commentary*. New Haven ; London : Yale University Press, c2008, s. 482

³⁹ WALTHER, James Arthur a William Fridell ORR. *I Corinthians: a new translation and introduction with a study of the life of Paul, notes and commentary*. New York: Doubleday, 1976c, s. 287

umísťuje Pavel tento dar na poslední místo. Dar mluvení jazyky pak podrobně rozebírá a analyzuje ve čtrnácté kapitole⁴⁰. Jasně se zde odráží Pavlovo praktické založení a orientace na užitek pro všechny v církvi. Tak i mluvení jazyky pro něj má hodnotu jen tehdy, slouží-li ku prospěchu celku.

Verše 29 a 30 jsou určitým pokračováním argumentace užitě při líčení korintské církevní obce jako těla. V souvislosti s rolemi a charismaty Pavel pokládá sedm řečnických otázek, z nichž znovu jasně vyplývá diferenciaci mezi nositeli jednotlivých rolí a charismat: „*Jsou všichni apoštolé? Všichni proroci? Všichni učitelé? Dělají všichni zázraky? Mají všichni dar uzdravování? Mluví všichni jazyky? Všichni je vykládají?*“ Pavel je zde velmi názorný, protože na tyto otázky nelze odpovědět kladně. Všichni nemohou a nemají dělat, nebo se snažit dělat, všechno. Cokoli ovšem dělají, mají dělat v lásce. Ve verši 31 Pavel vybízí „*Snažte se o vyšší dary. A ukáži vám cestu, která je všechny překonává.*“

V navazující velepisni lásky zasazuje všechna charismata a činnosti do nutného kontextu lásky, která jim dává opravdový smysl a hodnotu. Ve verších 13,1-3 užívá výrazných kontrastů a naopak začíná od „efektního“ mluvení jazyky: „*I kdybych mluvil jazyky lidskými a andělskými, nemám-li lásku, nejsem než zvonící kov nebo dunící cimbál. I kdybych měl dar proroctví a poznal všechna tajemství i veškeré vědění, i kdybych měl plnost víry, takže bych hory přenášel, nemám-li lásku, nejsem nic. I kdybych rozdal veškeré své jmění v almužnách, i kdybych vydal své tělo plamenům, nemám-li lásku, k ničemu mi to není.*“ Ve verších 13,8-9 uzavírá: „*Láska nikdy nepomijí. Proroctví? Ta zaniknou. Jazyky? Ty umlknou. Poznání? To zanikne. Neboť částečné je naše poznání, částečné rovněž naše prorokování.*“

Kontext lásky nutí všechny posluchače a čtenáře podívat se na život (nejen) korintské církevní obce, na úřady a charismata, zcela novým pohledem. Pavel jasně říká, že pokud nemá lásku, není nic, i kdyby měl vše ostatní, není to k ničemu. Takto silné poselství muselo být, a jistě stále je, dosti šokující. Každopádně princip lásky těsně souvisí s obrazem těla, v němž o sebe různé údy v jednotě navzájem pečují, spolu trpí a spolu se radují.⁴¹

V listu Efesanům je pak tato souvislost výslovně uvedena ve čtvrté kapitole, kde se praví, že životem v pravdě a lásce vrůstáme do Krista a Kristovo tělo (univerzální církev) samo sebe utváří v lásce.⁴²

⁴⁰ Viz 1 Kor 14,1-40

⁴¹ Viz 1 Kor 12,25-26

⁴² Viz Ef 4,15-16

4.5. Verše Ef 4,11-16

V analýze vypouštím pasáž Ef 4,8-10, protože se nevztahuje přímo k chápání církve jako těla. Rád bych pokračoval verši 11 a 12, jež organicky navazují na 4,7: „**Každý** z nás ovšem dostal **svůj** díl Boží přízně podle míry, v jaké ho Kristus obdaroval.“, jímž autor listu Efesanům uzavřel své pojednání o jednotě církve. Verš 4,7 rovněž slouží jako poněkud „odsazený“ úvod k veršům 11 a 12, v nichž se pojednává o charismatech a jejich rozmanitosti: „*A právě on také dal jedněm, aby byli apoštolové, jiným, aby byli proroci anebo zase evangelisté či pastýři a učitelé, a tak uspořádal svaté k dílu služby pro výstavbu Kristova těla,*“

Autor zde rozvíjí podobný diskurs jako v 1 Kor 12, 27-28 či v listu Římanům 12,6-8. Obě dvě pasáže z těchto listů mu byly nejspíše známy a jeho vlastní formulace tématu jimi byla ovlivněna⁴³. Jak vidíme, výčet rolí je zde bohatší než v 1 Kor a rovněž jejich pořadí se liší. 1 Kor uvádí 1. apoštolové 2. proroci 3. učitelé, Ef 1. apoštolové 2. proroci 3. evangelisty 4. pastýře a 5. učitelé. Naopak zde chybí výčet dalších darů. Každopádně se opět jedná o uspořádání těla církve (místní či univerzální) k vzájemné péči, jednotě, výstavbě, růstu. V 1 Kor 12,24-25 je uvedeno, že Bůh uspořádal tělo, v Ef 4,7;11-12 je Kristus, kdo uspořádal svaté k dílu služby pro výstavbu Kristova těla. Podobně je kladen důraz i na princip lásky, v němž tělo církve roste a rozvíjí se.

Kristus je ustanoven nade vším jako Hlava církve, která je jeho tělem (Ef 1,22-23), sestupuje a vystupuje, aby všechno naplnil (Ef 4,10) dává charismata, uspořádává svaté k dílu služby pro výstavbu svého těla, jejímž cílem je zdokonalení člověka a uskutečnění plnosti Krista. V tomto kontextu nabývají i charismata nových rozměrů, protože je skrze ně zpřítomňován zmrtevýchvstalý, vševládný Kristus, protože skrze ně všechno směřuje k završení a naplnění v Kristu. Je jim dán v podstatě kosmický rozměr, stejně jako všem členům církve, protože všichni svým dílem pracují na univerzálním úkolu Kristovy církve.

Pořadí prvních dvou rolí je v obou listech shodné. Jsou to apoštolové a proroci. Autor listu Efesanům již v Ef 2,20 uvádí, že stavba církve má jako základ apoštolové a proroci, neboť tito byli prvotními příjemci a šířiteli Kristova učení. Společný výčet rolí, který obsahuje ještě učitelé, je v listu Efesanům doplněn o evangelisty a pastýře. Evangelisté a pastýři spolu s učitelé v průběhu doby pokračovali v apoštolských a prorockých úlohách hlásáním evangelia, vedením církevních obcí, a vyučováním pravd víry⁴⁴.

⁴³ LINCOLN, Andrew T. *Word biblical commentary. Volume 42.* Waco, Texas: Word Books, 1990, s. 229

⁴⁴ LINCOLN, Andrew T. *Word biblical commentary. Volume 42.* Waco, Texas: Word Books, 1990, s. 250

Výstavba Kristova těla je jistě záležitostí všech věřících, nicméně lidé vykonávající specifické funkce hrají v tomto procesu mimořádně důležitou roli. Právě evangelisté, pastýři a učitelé jsou zodpovědní za sjednocování církve ve víře, v poznání Krista a zdokonalování člověka k uskutečňování plnosti Kristovy, Ef 4,12-13: „*a tak uspořádal svaté k dílu služby pro výstavbu Kristova těla, jejímž cílem je to, abychom všichni společně dospěli k jednotě ve víře a v poznání Božího syna a ustanovili onoho dokonalého Člověka v plné životní síle, který uskutečňuje plnost Krista.*“

Je zajímavé, jak se v následujícím verši autor obrací od kosmického rozmachu pojmů Božího syna, dokonalého Člověka a plnosti Krista k problémům, s nimiž se maloasijské církevní obce zřejmě potýkaly. Těmito problémy jsou čistota nauky a stálost ve víře⁴⁵. Právě zde popisuje účinnost a smysl činnosti evangelistů, pastýřů a učitelů. Právě jejich působením církev⁴⁶ dospívá, je schopna předávat apoštolské učení a odolávat nesprávným naukám a mylným názorům o které (nejen) v Efesu určitě nebyla a není nouze, Ef 4,14: „*Takto už nebudeme dětmi, nedopustíme, aby s námi zmítal a unášel nás kdejaký vítr nějakého učení, abychom byli po vůli šalbě lidí a jejich prohnanosti zavádějící do bludu.*“

V 15 a 16 verši se autor obrací opět na všechny věřící, ať již zastávají nějakou funkci, nebo ne. Všichni svým životem budují Kristovo tělo, proto se každého týká praktické povzbuzení, Ef 15-16: „*Ale tím, že budeme žít podle pravdy a v lásce, budeme v každém ohledu vrůstat do toho, jenž je Hlavou, do Krista, jehož celému Tělu se dostává svornosti a soudržnosti díky kloubům všeho druhu, které je živí a podle úkolu každé části uvádějí v činnost a tak působí jeho růst a ono samo sebe utváří v lásce.*“

Podmínky dobrého života jsou stanoveny dvě. První podmínkou je žít dle pravdy evangelia, spolehlivě předávané evangelisty, pastýři a učiteli. Tito jsou klouby všeho druhu, které živí tělo, dávají mu soudržnost a uvádějí jej v činnost. Druhou podmínkou je žít v lásce, která je principem veškerého fungování církve. Zdrojem a cílem života církve je sám Kristus. Tato skutečnost je pěkně vyjádřena obrazem vrůstání věřících do Krista a čerpáním života z něj pro růst těla církve a jeho sebeutváření v lásce. Verše 15 a 16 představují proces christifikace věřících a církve, která ústí ve sjednocení s Kristem, v uskutečnění plnosti Krista.

⁴⁵ Toto je jeden z momentů, který svědčí o pozdějším vzniku listu – důraz na nauku a její hlasatele – Pavel se odvolává sám na sebe, na své učení.

⁴⁶ Myslím obojí, univerzální církev i místní církve.

4.6. Charakteristická odlišnost – ustrojení těla církve v 1Kor a Ef

Z rozboru vyplývá také charakteristická odlišnost ustrojení těla církve, kterou v listech nacházíme. Pro definování odlišnosti jsou klíčové verše 1Kor 12,12 a 12,27; Ef 1,22-23 a Ef 4,15. Připomeňme si definici z 1Kor: „*Tak jako je totiž tělo jedno, třebaže má mnoho údů a tak jako údy těla, navzdory své mnohosti tvoří jen jedno tělo, tak je tomu u Krista. Vy pak jste Kristovo tělo a každý sám jste údem.*“ Církev, tělo, je v této definici podáno nediferencovaně jako jednotný celek mající mnoho údů. Až v souvisejícím textu jsou jednotlivé údy rozlišeny, jmenovány a slouží za ilustraci vzájemnosti a provázanosti všech členů církve. Hlava je v textu jmenována pouze jako jeden z údů v protikladu k nohám. Stejně tak důležité oko je jmenováno v protikladu k ruce.

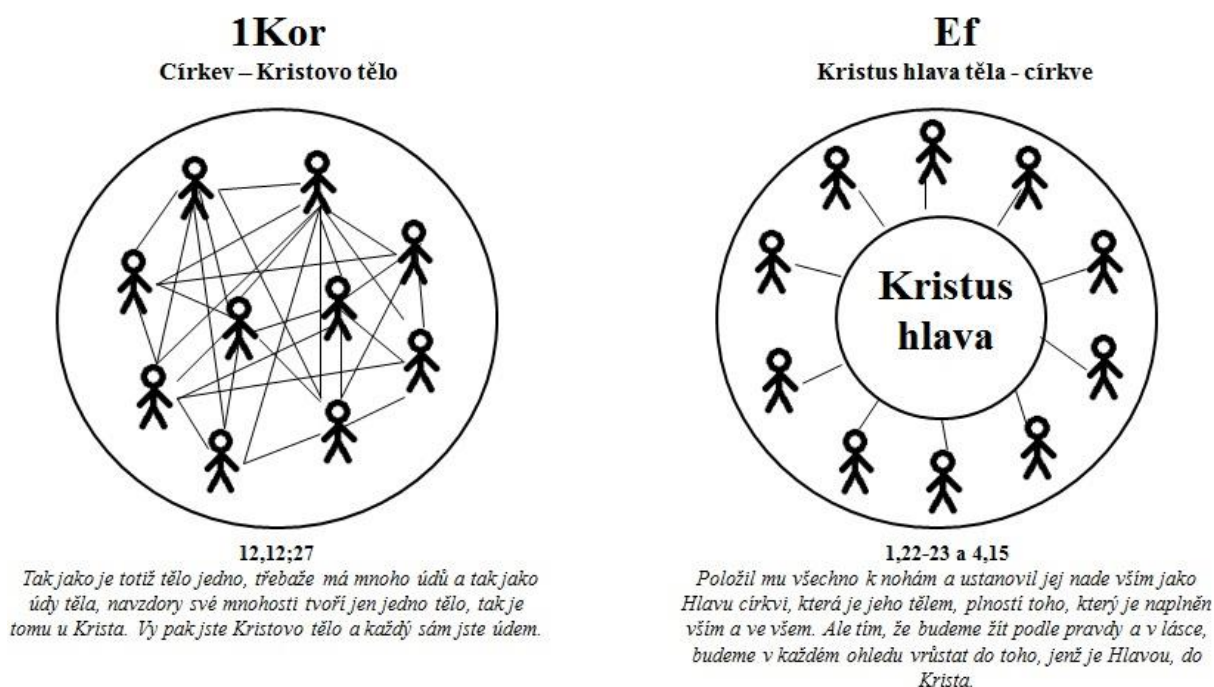
Jak je již uvedeno výše, v Pavlově symbolice má „moudrá“ hlava i „vidoucí“ oko nejspíš reprezentovat vůdčí osobnosti korintské církevní obce. Tedy ty osobnosti, které se cítily významnější než obyčejní křesťané. Nohy se sice špiní v prachu země, ale nesou ostatní údy, ruka se sice unavuje prací, ale ona nese k ústům chléb. Význam, který Pavel obrazem údů a těla vyjadřuje, je jasný. V prvním listu Korint'ánům řeší problematiku společensko-náboženských vztahů této komunity. Korintská církev, jako celek sestávající z různorodých členů, je identifikována s Kristovým tělem majícím mnoho údů napojených jedním duchem.

List Efesanům: „*Položil mu všechno k nohám a ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi, která je jeho tělem, plností toho, který je naplněn vším a ve všem. Ale tím, že budeme žít podle pravdy a v lásce, budeme v každém ohledu vrůstat do toho, jenž je Hlavou, do Krista.*“

Autor listu Efesanům staví definici opačně. Začíná diferenciací a nejdříve jmenuje Krista jako hlavu a k ní přidružuje tělo, církve. Církev už zde není jen jako lokální komunita, ale jako univerzální, kosmická, jako ta, jež je plností Krista. Nejsou zde řešeny vztahy křesťan-křesťan, ale naše vícevrstevná vztaženost ke Kristu. Když autor listu Efesanům mluví o křesťanech, užívá množného čísla „my“ jako autoidentifikačního pojmu. Každý se v něm může najít v několika rovinách, od své vlastní osoby, přes místní církev a další stupně až po církev univerzální. Na každé z těchto rovin máme „my“ vrůstat do Krista, připodobňovat se mu, abychom „...*ustanovili onoho dokonalého Člověka v plné životní síle, který uskutečňuje plnost Krista.*“ jak je psáno v Ef 4,13. Autorovi listu Efesanům tedy jde především o zpracování vztahu „my“ a Kristus.

Odlišnosti pojetí těla Kristova v 1Kor a Ef bychom mohli znázornit ve schématu na následující straně.

Schéma 1. Odlišnost pojetí těla Kristova v 1Kor a Ef

5. Exkurs do listu Římanům, Kolosanům a Janova evangelia

Jako doplňující pohled na pojetí církve v prvním listu Korint'ánům může dobře posloužit krátký exkurs k podobnému textu z listu Římanům, který charakterizuje o místní společnosti křesťanů jako jedno tělo s různými údů (Řím 12,4-6). Navazující text (Řím 12,6-8) lze srovnat i s textem listu Efesanům (Ef 4,7; 4,11), neboť oba texty pojednávají o rozdílnosti funkcí a charismat. U listu Efesanům můžeme dále využít paralelní text listu Kolosanům, který hovoří o Kristu jako hlavě těla, církve (Kol 1,18). Dotkneme se i dalšího obrazu, použitého v Janově evangeliu, a to Krista jako vinného kmene.

5.1. Paralely pojetí vztahů v církevní obci v prvním listu Korint'ánům a v listu Římanům

V listu Římanům, podobně jako v prvním listu Korint'ánům, používá Pavel k vyjádření jednoty a vzájemnosti členů církevní obce obrazu těla a údů. Stejně tak jim přisuzuje i odlišnost ve funkcích a úlohách, přičemž jednotícím prvkem zůstává společná práce údů pro blaho jediného těla. Pro ilustraci zde stručně srovnáme pasáže 1Kor 12,12; 12,27-30 a Řím 12,4-8 a doplníme toto srovnání i o verše Ef 4,7; 4,11.

1Kor 12,12; 12,27-30

12 Tak jako je totiž tělo jedno, třebaže má mnoho údů, a tak jako údy těla, navzdory své mnohosti tvoří jen jedno tělo, tak je tomu u Krista.

27 Vy pak jste Kristovo tělo a každý sám jste údem.

28 A ti, které Bůh v církvi ustanovil, jsou předně apoštolé, zadruhé proroci, zatřetí učitelé. Potom jsou zázraky, potom dary uzdravování, pomáhání, řízení, rozmanitost jazyků.

Řím 12,4-8

4 Neboť tak jako naše jedno tělo má více než jediný úd a jako tyto údy nemají všechny touž úlohu,

5 podobně i my mnozí tvoříme pouze jediné tělo v Kristu a přitom každý sám o sobě jsme údem jeden druhému.

6 Jsme však obdařeni rozdílnými dary podle milosti, která nám byla dána: je-li to dar proroctví, pěstujme jej úměrně ke své víře;

7 je-li to služba, služme; vyučování, vyučujme;

8 povzbuzování, povzbuzujme. Ten, kdo dává, ať to činí, aniž počítá; ten, kdo řídí, ať je horlivý; ten, kdo koná milosrdenství, ať září radostí.

Ef 4,7; 4,11

7 Každý z nás ovšem dostal svůj díl Boží přízně podle míry, v jaké ho Kristus obdaroval.

11 A právě on také „dal“ jedněm, aby byli apoštolé, jiným, aby byli proroci anebo zase evangelisty či pastýři a učiteli.

Při porovnávání úryvků 1Kor a Řím zjistíme, že využití obrazu těla a údů je velmi podobné, protože řeší vztahy mezi členy dané křesťanské komunity. Přesto však důraz v listu Římanům je položen ještě více na individuální vzájemnost jednotlivých členů církevní obce. 1Kor hovoří o tom, že každý křesťan je údem, které dohromady tvoří Kristovo tělo. List Římanům zdůrazňuje mnohost jednotlivců tvořících jediné tělo v Kristu a dodává, že každý jednotlivec je údem toho druhého. Tedy, že v Kristu jsou křesťané navzájem propojeni. Zde chtěl Pavel zřejmě vyzdvihnout určitou morální jednotu členů místní křesťanské komunity, aniž by tuto komunitu přímo identifikoval s Kristovým tělem. Křesťané jsou vzájemně jedním tělem, protože jsou v Kristu. Podobně jako je uvedeno například v závěru třetí kapitoly listu Galat'anům „Vždyť jste všichni Božími dětmi vírou v Ježíše Krista... všichni jste jedno v Kristu Ježíši.“⁴⁷

⁴⁷ Srov. Gal 3,26-28

Nyní připojme do dalšího srovnání ještě verše 4,7 a 4,11 z listu Efesanům. Ve všech třech úryvcích je jasně deklarována rozdílnost rolí, které křesťané v místní komunitě zastávají a darů/charismat, které obdrželi. Stejně jasně je řečeno funkce i dary pocházejí z Božího/Kristova ustanovení a milosti. Vše dostali křesťané od Boha gratuitamente a vše mají používat k růstu společného dobra v místní církvi. Žádná role nebo dar není vyšší či nižší, všechny mají být zaměřeny k posilování vzájemnosti uvnitř církve. Vidíme, že tento prvek je ve všech třech listech velmi podobný. Jak Pavel, tak autor listu Efesanům tak chtějí zabránit, aby si představitelé církve (ať místní, či univerzální) připisovali nějaké osobní zásluhy či přednosti, které by je stavěly nad ostatní křesťany.

5.2. Paralely pojetí vztahů Krista a církve v listu Efesanům a Kolosanům

Autor listu Efesanům zřejmě znal list Kolosanům a při své práci z něj nejspíše vycházel. Svědčí o tom podobná struktura, témata a myšlenky obou listů⁴⁸. Jedním z velmi příbuzných míst jsou i obrazy vševládného Krista, Krista jako hlavy církve, která je jeho tělem. Při studiu těchto textů odhalíme velkou míru shody, ale i poněkud odlišně postavené důrazy na vztah Krista a stvoření. Zaměříme se nejprve na porovnání pasáží Ef 1,19-23 a Kol 1,15-19, následně pak Ef 4,15-16 a Kol 2,19.

Ef 1,19-23

19 a jak mimořádné velikosti nabývá jeho moc pro nás věřící podle mocného působení jeho síly,

20 kterou projevil v osobě Krista tím, že ho vzkřísil z mrtvých a posadil po své pravici v nebesích,

21 převysoko nad všechna Knížectva, Mocnosti, Síly, Panstva a nad každé další jméno, jež bude možno jmenovat nejenom ve věku tomto, ale i v budoucím.

22 Položil mu všechno k nohám a ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi,

23 která je jeho tělem, plností toho, který je naplněn vším a ve všem.

Kol 1,15-19

15 On je totiž Obraz neviditelného Boha, Prvorozený veškerého stvoření,

16 neboť v něm bylo stvořeno všechno na nebesích i na zemi, viditelné i neviditelné, Trůny, Panstva, Knížectva, Mocnosti; všechno bylo stvořeno skrze něho a pro něho.

17 On je před veškerenstvem a vše trvá v něm.

⁴⁸ HOPPE, Rudolf. *List Efazanům: List Kolosanům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 14-15.

18 A on je též Hlavou těla, to je církve: On je Prvopočátek, Prvorozený z mrtvých (prvenství se mu muselo dostat ve všem),

19 neboť Bohu se zalíbilo, aby v něm dal přebývat veškeré Plnosti

V podání listu Efesanům je Kristus Otcovou mocí vzkříšen a posazen po jeho pravici v nebi převysoko nad vším stvořením. Vše je mu položeno k nohám. Ve vztahu ke stvoření je Kristus líčen jako svrchovaný vládce obdařený mocí od Otce. Naproti tomu v listu Kolosanům je položen důraz na Krista jako prostředníka veškerého stvoření. Kristus je prvorozený a v něm přichází všechno stvořené ke svému bytí, je prvopočátkem všeho. Vše je stvořeno skrze něho a pro něho, on je tím, v němž jsoucno trvá. List Kolosanům tak dává vyplynout Kristově vševládne úloze. Kristus je prostředníkem, tedy i vládcem stvoření, protože vše je stvořeno a trvá v něm, což je typické pojetí kosmického Krista.

Autor listu Kolosanům opakovaně označuje Krista jako prvorozeného. Nejdříve jako prvorozeného veškerého stvoření a pak jako prvorozeného z mrtvých. Skrze Krista tedy vše má své nynější i budoucí, obnovené bytí. Titul prvorozený tak především ukazuje na Kristův výjimečný status prostředníka stvoření a dotýká se i jeho preexistence⁴⁹.

V obou listech je Kristus shodně označován za Hlavu církve/těla. Obměna ve formulaci je velmi malá. V Ef 1,22-23 čteme: „...ustanovil jej nade vším jako Hlavu církvi, která je jeho tělem...“ V Kol 1,18 pak: „A on je též Hlavou těla, to je církve...“ V tomto listu je Kristus i „...Hlavou každého Knižectva i každé Mocnosti.“ (Kol 2,10), což lze považovat za způsob výslovného vyjádření svrhované Kristovy vlády nad jakoukoli částí stvoření, viditelnou i neviditelnou⁵⁰.

V obou listech je Kristu přisuzována plnost. V Ef 1,23 je Kristus „...plností toho, který je naplněn vším a ve všem.“ V Kol 1,19 „neboť Bohu se zalíbilo, aby v něm dal přebývat veškeré Plnosti“ a dále Kol 2,9 „Vždyť v něm tělesně přebývá veškerá Plnost Božství“. Autor listu Kolosanům tímto hluboce duchovním vyjádřením představuje Krista jako vtěleného Boha⁵¹. Vyjádření autora listu Efesanům je poněkud komplikovanější.

⁴⁹ BARTH, Markus a Helmut BLANKE. *Colossians: a new translation with introduction and commentary*. 1st ed. New York: Doubleday, 1994c, s. 247-248

⁵⁰ Tamtéž, s. 316-317

⁵¹ BUTTRICK, George Arthur. *The Interpreter's dictionary of the bible: an illustrated Encyclopedia ; identifying and explaining all proper names and significant terms and subjects in the Holy Scriptures, includes the Apocrypha ; with attention to archeological discoveries and researches into the life and faith of ancient times*. Volume 3, K-Q. 16th printing. Nashville: Abingdon Press, 1986, s. 827

Rovněž překlady listu se ve formulaci obsahu verše liší:

Jeruzalémské bible: „...*plností toho, který je naplněn vším a ve všem*⁵²“

Ekumenický překlad: „...*plností toho, jenž přivádí k naplnění všechno, co jest*⁵³“

Liturgický překlad: „...*plností toho, který naprosto všechno ovládá*⁵⁴“

Český studijní překlad: „...*plností toho, jenž všechno ve všem naplňuje*⁵⁵“

Překlad 21. století: „...*plností toho, který naplňuje všechno ve všech*⁵⁶“

New American Bible: „...*the fullness of him who fills the universe in all its parts*⁵⁷“

Je patrné, že překlad Jeruzalémské se od ostatních překladů významově liší a pracuje s pasivem „být naplněn“. Ostatní překlady pracují s aktivem „naplňovat“.

Měli bychom se tedy věnovat možným variantám výkladů založených na těchto pojmech. Verš Ef 1,23 bývá vykládán několika způsoby⁵⁸:

- Církev dotváří, doplňuje Krista ke kompletnosti
- Církev je naplňována Kristem, který naplňuje také ostatní věci
- Církev naplňovaná Kristem, naplňuje či prostupuje ostatní věci

Pokud výklad zasadíme do širšího kontextu biblického textu, zjistíme, že je to Bůh, kdo naplňuje vše. Již ve Starém zákoně najdeme řadu příkladů, kdy Bůh naplňuje chrám: Ez 43,5 „*Duch mě pozdvihl a zavedl mě do vnitřního nádvoří, a hle, Jahvova sláva naplňovala Chrám.*“ Ag 2,7 „*Otřesu všemi národy, tehdy se pohrnou poklady ode všech národů a naplním slávou tento Chrám, říká Jahve Sabaot.*“ Iz 6,1 „*V tom roce, kdy zemřel král Oziáš, jsem viděl Pána, jak sedí na velkolepém a vyvýšeném trůně. Lem jeho roucha naplňoval svatyni.*“

Bůh také naplňuje zemi: Iz 6,3 „*Jeden na druhého volali tato slova: Svatý, svatý, svatý je Jahve Sabaot, jeho sláva naplňuje celou zemi.*“ Žl 72,19 „*bud' navždy velebeno jeho slavné jméno, celá zem ať je plna jeho slávy!*“ U proroka Jeremiáše naplňuje nebe i zemi: Jer 23,24 „*Což se může člověk schovat na skrytých místech, aniž bych jej viděl? – Jahvův výrok. Cožpak nebe i zemi nenaplňuji já? – Jahvův výrok.*“ V knize Genesis dává Bůh svému stvoření

⁵² Viz Ef 1,23 in *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009, s. 2034

⁵³ Viz Ef 1,23 in *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad*. 3. dopl. a přepr. vyd. , v ÚCN 1. Praha: Česká katolická charita, 1985, s. 185 (stránkování Nového zákona)

⁵⁴ Viz Ef 1,23 in *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 622

⁵⁵ Viz Ef 1,23 in *Bible: český studijní překlad*. 1. souborné vyd. Praha: KMS, 2009, s. 1403

⁵⁶ Viz Ef 1,23 in *Bible: překlad 21. století*. Vyd. 1. Praha: Biblion, 2009, s. 1477

⁵⁷ Viz Ef 1,23 in *The New American Bible*. Nashville: Thomas Nelson, 1971, s. 1294

⁵⁸ BARTH, Markus. *Ephesians*. New York: Doubleday, 1974c, s. 205

svobodu naplnit svět. Gn 1,28 „*Bůh jim požehnal a řekl jim: Bud'te plodní, rozmnožujte se, naplňte zemi a podrobte si ji.*“ Stvoření tedy naplňuje svět, ale nemůže naplnit stvořitele.

Dále v evangeliu svatého Jana čteme o Kristu: Jan 1,14;16 „*A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi a my jsme patřili na jeho slávu, slávu, kterou má od svého Otce jako jediný Syn plný milosti a pravdy.*“ Jan 3,34 „*ten totiž, jehož Bůh poslal, pronáší Boží slova, neboť (Bůh) dává Ducha neomezeně.*“ Zde se můžeme opět ohlédnout ke knize Exodus 34,6, kde se Bůh zjevuje Mojžíšovi jako: „*Jahve, Jahve, laskavý a slitovný Bůh, pomalý ke hněvu, bohatý milostí a věrností.*“ U Jana je Syn označen za plného milosti a pravdy, nese tedy atributy charakterizující plnou Boží přítomnost. Syn je plný Ducha svatého.

Také pokud vycházíme z předpokladu, že autor listu Efesanům znal list Kolosanům, potom význam slova „plnost“ v tomto listu nejspíš ovlivnil jeho použití a význam v listu Efesanům. V listu Kolosanům je Kristus představen jako ten, v němž přebývá veškerá plnost Božství, neboť Bohu se zalíbilo, aby v něm dal přebývat veškeré Plnosti.⁵⁹ Ve verši Ef 3,19 autor píše „*poznáte Kristovu lásku, která přesahuje veškeré poznání, a vejdete svou plností ve veškerou plnost Boží.*“ V Ef 4,11 pak „*A ten, který sestoupil, je týž, který také vystoupil nade všechna nebesa, aby všechno naplnil.*“ Což odpovídá kontextu listu Kolosanům a návaznosti na starozákonní pojetí vše naplňujícího Boha. Z těchto důvodů se domnívám, že významově přesnější jsou překlady, používající pojem plnost v činném rodu.

Markus Barth ve svém komentáři k listu Efesanům zhodnocuje možné výklady následovně: „Ten, kdo naplňuje je vždy Bůh nebo Kristus. Ten, kdo je Bohem naplňován, je Kristus, či vše, co je – nikdy Bůh. A to, co je naplňováno Kristem, je církev a svět. Nikde není zřetelný výrok, dokládající, že církev naplňuje Krista nebo svět.“⁶⁰

Ke shodnému závěru dochází i další autoři, jejichž komentáře jsem měl možnost využít. Buttrick ve svém komentáři odkazuje právě na citace z Janova evangelia Jan 1,14;16 a Jan 3,34: „Když je Ježíš sám naplněn Božím Duchem, potom z této plnosti dostávají Boží dary i křesťané.“⁶¹ Rovněž Lincoln uvádí: „Kristus je ten, který je naplněn Bohem a schopen předávat tento zázračný život a sílu ostatním. Církev je ta, která je naplňována či kompletována Kristem spíše než ta, která by naplňovala či kompletovala Krista.“⁶²

⁵⁹ Srov. Kol 6,9 a Kol 1,19

⁶⁰ BARTH, Markus. *Ephesians*. New York: Doubleday, 1974c, s. 209

⁶¹ BUTTRICK, George Arthur. *The Interpreter's dictionary of the bible: an illustrated Encyclopedia ; identifying and explaining all proper names and significant terms and subjects in the Holy Scriptures, includes the Apocrypha ; with attention to archeological discoveries and researches into the life and faith of ancient times.* Volume 3, K-Q. 16th printing. Nashville: Abingdon Press, 1986, s. 828

⁶² LINCOLN, Andrew T. *Word biblical commentary. Volume 42.* Waco, Texas: Word Books, 1990, s. 75

Církev je plností Krista a Kristus je tím, kdo bezezbytku naplňuje kosmos.⁶³ Tedy církev je plna toho (naplněna tím), který všechno ve všem proniká, dává plnost, existenci všemu. Církev je nazývána Kristovou plností, proto musí mít určitý specifický status. Kristu je položeno všechno k nohám a on je ustanoven nade vším jako hlava církve. Lincoln zde uvádí, že církev se zde jeví jako střed přítomnosti Krista a jeho kosmické vlády. Neznamená to však, že by církev byla výhradním zprostředkovatelem Kristovy přítomnosti a vlády. Spíše zde spatřuje kontinuitu mezi řádem spásy a řádem stvoření, mezi církví a světem, protože Kristus, hlava církve, je hlavou všeho (Ef 1,22) a naplňuje církev i kosmos.⁶⁴

V obou listech je také zdůrazněna nejtěsnější vazba křesťanů a církve na Krista pomocí obrazu hlavy a těla:

Ef 4,15-16

15 Ale tím, že budeme žít podle pravdy a v lásce, budeme v každém ohledu vrůstat do toho, jenž je Hlavou, do Krista,

16 jehož celému Tělu se dostává svornosti a soudržnosti díky kloubům všeho druhu, které je živí a podle úkolu každé části uvádějí v činnost, a tak působí jeho růst a ono samo sebe utváří v lásce.

Kol 2,18-19

18 Nikdo ať vás o ně nepřipravuje tím, že si libuje v nevýznamných úkonech, v nějakém uctívání andělů: takový člověk věnuje veškerou svou pozornost věcem, které spatřil, nadýmaje se marnou pýchou svého tělesného smýšlení,

19 a nedrží se hlavy, z níž se živí celé tělo a prostřednictvím kloubů a vazů přijímá soudržnost, aby zajistilo svůj růst v Bohu.

Jak v listu Efesanům tak v listu Kolosanům navazuje tento obraz na varování před bludaři, jejich naukami, příkazy a zákazy. Ef 15 navazuje pozitivním kontrastem, tedy jak mají křesťané žít, aby nebyli „děťmi zmítanými větry nějakého učení, které jsou po vůli šalbě lidí a jejich prohnanosti vedoucí do bludu“⁶⁵. Křesťané mají v pravdě a v lásce vrůstat do Hlavy, do Krista. Do značně složité formulace šestnáctého verše autor zahrnul všechny, kdo patří k tělu Kristovy církve. Všichni představitelé církve i její individuální členové zde mají své místo a každá část těla dostává sílu potřebnou pro plnění svého poslání při jeho kontinuálním růstu.

⁶³ Tamtéž s. 77

⁶⁴ Tamtéž s. 77-80

⁶⁵ Srov. Ef 4,14

Tento kontinuální růst, sebeutváření církve, se odehrává v lásce. V tomto závěru je opět zdůrazněna láska jako nebytná podmínka veškerého života a činnosti křesťanů.

Kol 2,19 navazuje negativně líčením hlavní příčiny omylu bludaře: takový člověk se nedrží hlavy, Krista, živícího celé tělo. Protože se nedrží Krista, soustředí se na nevýznamné úkony, privátní náboženskou zkušenost, pýchu a posuzování druhých⁶⁶. Vyjádření tohoto verše je jednodušší než Ef 4,16. Důraz je kladen na význam hlavy pro tělo, protože hlava celé tělo živí. Obraz těla, závislého na hlavě, zde ukazuje opět na vzájemnost a soudržnost jeho jednotlivých částí/členů. Právě soudržnost těla má rozhodující význam pro jeho růst v Bohu a Bůh je ten, který mu dává růst⁶⁷. Pasáže obou listů těmito obrazy završují výzvy věřícím k opravdovému křesťanskému životu, který i ve vztahu je světu věrohodně naplňuje skutečnost, že církev je viditelným Kristovým tělem.

5.3. Paralely pojetí vztahů Krista a církve v listu Efesanům a Janově evangeliu

Obraz křesťanů organicky srostlých s Kristem najdeme i v Janově evangeliu. V Janově evangeliu 15,1-5 nefiguruje obraz hlavy a těla, ale obraz rostliny, vinného kmene a ratolestí:

Ef 4,15-16

15 Ale tím, že budeme žít podle pravdy a v lásce, budeme v každém ohledu vrůstat do toho, jenž je Hlavou, do Krista,

16 jehož celému Tělu se dostává svornosti a soudržnosti díky kloubům všeho druhu, které je živí a podle úkolu každé části uvádějí v činnost, a tak působí jeho růst a ono samo sebe utváří v lásce.

Jan 15,1-5

1 Já jsem pravý vinný kmen a můj Otec je vinař.

2 Každou ratolest ve mně, která nenese ovoce, ořezává a každou ratolest, která nese ovoce, čistí, aby nesla ještě více ovoce.

3 Vy už jste čistí, díky slovu, jímž jsem se na vás obracel.

4 Zůstávejte ve mně jako já ve vás. Jako nemůže ratolest sama od sebe nést ovoce, nezůstane-li na vinném kmeni, tak ani vy, nezůstanete-li ve mně.

5 Já jsem vinný kmen; vy ratolesti. Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese mnoho ovoce; neboť jste-li mimo mne, nemůžete dělat nic.

⁶⁶ Srov. Kol 2, 16-18

⁶⁷ Podobné vyjádření najdeme v 1Kor 3,6 *Já jsem sázel, Apollos zaléval; ale růst dával Bůh.*

Symboliku vinného keře či vinice můžeme nalézt už ve Starém zákoně, v němž představuje Izrael (např. Žl 80,9-17; Iz 5,1-7; Ez 15,2-6; Ez 17,6-10; Ez 19,10-14; Jer 2,21; Oz 10,1). V těchto líčeních však Izrael, jako vinný keř zasazený Bohem, nenese dobré ovoce, nebo dobré ovoce nést přestane, zplání, zapomene na Boha. V Janově pojetí dostává tento symbol novou kvalitu živého spojení učedníků s Kristem. Toto spojení je podobně úplné a pro učedníky/křesťany zcela nezbytné jako u obrazu hlavy a těla v Ef 4,15-16.

V obou pojetích jsou křesťané naprosto závislí na Kristu. V Ef 4,15 na hlavě, do níž vrůstají, v Jan 15,2-5 na vinném kmeni, v němž zůstávají jako ratolesti. Z hlavy a z kmene získávají život, aby mohli být činní a nést ovoce. Ztráta spojení s Kristem znamená upadnutí do bludu a nemohoucnost.

Obě metafory staví na již existujícím vztahu s Kristem, který se má neustále posilovat, rozvíjet tak aby tělo mohlo růst a ratolesti nesly ještě více ovoce. V tomto smyslu má pasáž z Janova evangelia navíc i zřejmý eucharistický kontext. Je to právě eucharistie, která křesťany propojuje s Kristem a živí je. Brown ve svém komentáři k Janovu evangeliu přináší zajímavé srovnání⁶⁸ Jan 15,1-5 s Jan 6,51-58. Ve verši Jan 15,1 Ježíš říká: „*Já jsem pravý vinný kmen*“. V Jan 6,51: „*Já jsem ten chléb živý*“. Jan 15,5: „*Kdo zůstává ve mně a já v něm, ten nese mnoho ovoce*“. Jan 6,56-57: „*Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. Tak jako Otec, jenž žije, mě poslal a já žiji z Otce, tak ten, kdo mě jí, bude též žít ze mne*“. Z verše Jan 15,4 plyne, že ratolest získává svůj plodný život z vinného kmene: „*Zůstávejte ve mně jako já ve vás. Jako nemůže ratolest sama od sebe nést ovoce, nezůstane-li na vinném kmeni, tak ani vy nezůstanete-li ve mně*“. A závěr pátého verše dodává „*neboť jste-li mimo mne, nemůžete dělat nic*“.

Nezbytnost spojení s Kristem a závislost křesťanů na něm podává jasně jak pasáž Ef 4,15-16 tak i Jan 15,1-5. Jan 15,1-5 však tento vztah formuluje výslovněji a kontextem s eucharistickou pasáží jasněji ukazuje, že právě eucharistie podstatně vyživuje křesťanský život.

⁶⁸ BROWN, Raymond E. *The Gospel according to John, Volume 2 (xiii-xxi)*. London: G. Chapman 1984, s. 673

6. Paralely pojetí vztahů Krista a církve dnes (pojetí II. vatikánského koncilu)

K pavlovské a popavlovské nauce o církvi jako těle Kristově se ve 12. století přidružuje název „tajemné tělo Kristovo“ a toto pojetí církve je převažující až do II. Vatikánského koncilu⁶⁹.

Velmi důležitým dokumentem, který se, koncem první poloviny 20. století, touto naukou aktuálně zabýval, byla encyklika papeže Pia XII „O mystickém těle Ježíše Krista a o našem spojení s Kristem v tomto těle“⁷⁰. Na encykliku se odvolává i pasáž z článku 7 konstituce *Lumen Gentium* především v souvislosti s vůdčí rolí Krista jako hlavy církve a s interpretací hierarchických prvků uvnitř církve.

V koncilních dokumentech je tělu Kristovu věnován především již zmiňovaný článek 7 ve věroučné konstituci O církvi, *Lumen Gentium*⁷¹. Článek podává shrnutí a stručnou interpretaci pojetí církve jako těla Kristova. Jsou v něm propojena pojetí jak z autentických listů (1 Kor, Řím, Gal) tak i z listů popavlovských (Ef, Kol). Setkáváme se zde se všemi hlavními charakteristikami a „funkcemi“ církve jako těla Kristova⁷²:

- sjednocení prostřednictvím křtu, tj. křest jedním Duchem v jedno tělo (1 Kor 12,13), a přidružení ke Kristově smrti a k jeho zmrtvýchvstání (Řím 6,4-5)
- sjednocení prostřednictvím eucharistie, tj. chléb, který lámeme, je účastí na těle Kristově. Protože chléb je jeden, jsou ti, kdo na něm mají podíl také jedno tělo (1 Kor 10,16-17)
- sjednocení v těle ve vlastním slova smyslu, tedy přímé přirovnání k lidskému tělu: v jednom těle jsme každý jeden z jeho údů (1 Kor 12, 27) a sloužíme jako údy i sobě navzájem (Řím 12,5)
- mnoho údů tvoří jednotu a jednotlivé údy plní při budování Kristova těla různé úkoly (1 Kor 12,1-12)
- sjednocení, obdarování, oživování Duchem (1 Kor 12,1-12; 1 Kor 14, Ef 4,23)
- sounáležitost údů v utrpení i ve cti (1 Kor 12,26)
- podřízení těla Kristu jako hlavě (Kol 1,15-17; Ef 1,18-23)
- spodobení údů s Kristem (Gal 4,19)
- podíl na tajemství Kristova života (Ef 2,6; Kol 2,12)

⁶⁹ BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 83

⁷⁰ K dispozici mám pouze český překlad encykliky z následujícího zdroje:

http://www.vendee.cz/texty/myst_c_c.html Přesnost a správnost překladu nemohu ověřit.

⁷¹ *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 41-42

⁷² *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 41-42

- sjednocení v těle spojeném klouby a šlachami, rostoucím v Bohu (Kol 2,19; Ef 4,16)
- láska Kristova k církvi jako k nevěstě (Ef 5,25-30)

V tomto podání lze vysledovat jistou vzestupnou linii užitých alegorií od volnějšiho úvodu článku (sjednocení křtem a eucharistií) až po vyloženě pevnou téměř „fyzickou“ a hierarchickou vazbu zřejmou v druhé polovině článku 7 (Kristus hlava, tělo spojené klouby a vazy, živené Duchem, uváděné v pohyb atd.). Tato linie v závěru článku ústí do dalšího obrazu Krista milujícího církve jako nevěstu a obětujícího se za ni. Tím dochází k návaznosti a nenásilnému propojení dvou obrazů těla Kristova, jež se v prvním listu Korint'ánům, v listu Efesanům a v dalších listech nacházejí. Je to zřejmý úvod k prezentaci podoby a struktury současné katolické církve v článku 8:

„Je to společnost vybavená hierarchickými orgány i Kristovo tajemné tělo, viditelné shromáždění i duchovní společenství, pozemská církev i církve obdařené nebeskými dary. Nelze ji však považovat za dvě rozdílné věci, nýbrž toto obojí tvoří jedinou složenou skutečnost, srůstající z božského i lidského prvku.⁷³“

Po článku 8 se dostáváme ke kapitole 2, pojednávající o ústředním obrazu církve, který II. vatikánský koncil představuje a který se nyní stal synonymem církve – o Božím lidu. Důležitá je souvislost a vzájemné prostupování Božího lidu a těla Kristova. Pro základní charakteristiku Božího lidu postačí citát z prvního listu Petrova: „Vy však jste rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid náležející Bohu, abyste hlásali mocné skutky toho, kdo vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla. Kdysi jste vůbec nebyli lid, nyní však jste lid Boží; pro vás nebylo slitování, ale nyní jste došli slitování.“ (1 Petr 2,9-10).

Tuto souvislost těla Kristova a Božího lidu názorně líčí Vladimír Boublík v knize *Boží lid*: „Svatý Pavel v nauce o těle Kristově zachytil a postavil do popředí jeden základní znak nového Božího lidu. Nové, tajemné společenství mezi Bohem a jeho lidem se uskutečňuje v Kristu a prostřednictvím Krista – proto se Boží lid může podílet na tomto společenství pouze, je-li sjednocen s Kristem a začleněn do jeho tajemného vztahu k Otci. Společenství Božího lidu s Otcem (vyjádřené především v nauce o Božím lidu) předpokládá tedy jeho jednotu s Kristem (vyjádřenou v nauce o těle Kristově), neboť on je hlava a jediný prostředník nového Božího lidu. Z tohoto důvodu nauka o Božím lidu je – teologicky i historicky – podkladem k nauce o těle Kristově.⁷⁴“

V Boublíkově interpretaci se oba obrazy prostupují a církev jako tělo Kristovo sestává z Božího lidu. Navážeme-li v této souvislosti na jednu ze stěžejních pasáží listu Efesanům (Ef

⁷³ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 43

⁷⁴ BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 83-84

4,11- 13) dostáváme se opět k diferenciaci charismat a hierarchii v současnosti reprezentované strukturou údů církve: laici, jáhni, kněží a biskupové s hlavou biskupského sboru, římským biskupem.

7. Závěr

Z analýzy obrazů církve jako těla Kristova plyne, že v rovině eklesiologické rozlišujeme dva zásadní důrazy. Prvním je užití obrazu těla Kristova především jako organického, jednotného společenství členů církve a jejich komplementárnosti. Důraz soustředěn na jejich vzájemnost a sounáležitost v místním společenství (první list Korint'ánům a list Římanům). Jeho charakteristickými prvky jsou jednota v mnohosti, proexistence a vzájemná péče prostřednictvím rolí a charismat v církvi, to vše v kontextu lásky. Tak se místní církve rozvíjí a tvoří viditelné Kristovo tělo ve vzájemném vztahu i ve vztahu ke světu.

Pavel v obou listech řešil osobní vztahy s místními církvemi a poměry v těchto církvích. Obojí bylo navázáno na Pavlovo hlásání víry v těchto společenstvích, proto má užití obrazu Kristova těla více kerygmatický charakter.

Druhým je užití obrazu těla Kristova s důrazem na sounáležitost univerzálního společenství církve s jeho hlavou, Ježíšem Kristem⁷⁵, který ji oživuje, naplňuje a s nímž je nerozlučně spjata. V listech Efesanům a Kolosanům společenství církve, tělo Kristovo, získává na strukturovanosti. Tento pojem se stává výrazem pro univerzální církev a představuje ji v její celistvosti. Tím se také odlišuje od partikulárního zaměření tohoto pojmu v listech Římanům, prvním Korint'ánům a Galat'ánům. Církev, Tělo Kristovo je kompaktním celkem v propojení se svou hlavou, Kristem. Tělo na své hlavě zcela závisí a je jí podřízeno, avšak ne podmaněno⁷⁶. List Efesanům (Ef 1,23) obsahuje dvě definice církve: církev je Tělem Kristovým a zároveň je jeho plností⁷⁷. To znamená dynamickou přítomnost Boží v církvi, její pronikání do jednotlivých údů, do jejich povolání a úkolů, což působí růst církve a její utváření v lásce (Ef 4,15-16). Církev, jako Tělo Kristovo, tedy zjevuje Krista světu a bere tím na sebe zvěstovatelské a misijní poslání.

Tělo Kristovo je pro mne nejživějším a nejkrásnějším obrazem církve, který je v obou svých důzdech, místním i univerzálním, stále platný a podstatně vypovídající. H. de Lubac v něm

⁷⁵ DOUGLAS, J. *The New Bible dictionary*. 1. vyd. Leicester: Inter-Varsity Press, c1962, s. 162-163

⁷⁶ LUBAC, Henri de. *Meditace o církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 59

⁷⁷ LINCOLN, Andrew T. *Word biblical commentary*. Waco, Texas: Word Books, 1990, s. 72-73

vidí nejvhodnější pojem integrující všechny prvky nauky o církvi⁷⁸. Tuto charakteristiku považuji za velmi výstižnou a jsem rád, že jsem se mohl tématu církve jako těla Kristova ve své bakalářské práci věnovat.

⁷⁸ LUBAC, Henri de. *Meditace o církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 60

Seznam literatury

- Jeruzalémská Bible*: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. 3. dopl. a přepr. vyd., v ÚCN 1. Praha: Česká katolická charita, 1985
- Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998
- Bible: český studijní překlad*. 1. souborné vyd. Praha: KMS, 2009
- Bible: překlad 21. století*. vyd. 1. Praha: Biblion, 2009
- The New American Bible*. Nashville: Thomas Nelson, 1971
- BARTH, Markus. *Ephesians*. New York: Doubleday, 1974
- BARTH, Markus a BLANKE Helmut. *Colossians: a new translation with introduction and commentary*. 1st ed. New York: Doubleday, 1994
- BOUBLÍK, Vladimír. *Boží lid*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997
- BROWN, Raymond E. *The Gospel according to John, Volume 2 (xiii-xxi)*. London: G. Chapman 1984
- BUTTRICK, George Arthur. *The Interpreter's dictionary of the bible*. Volume 3, K-Q. 16th printing. Nashville: Abingdon Press, 1986
- Dokumenty II. vatikánského koncilu. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995
- DOUGLAS, J. *The New Bible dictionary*. 1. vyd. Leicester: Inter-Varsity Press, 1962
- FREEDMAN, David Noel. *The Anchor Bible dictionary Vol.1 A-C*. 1st ed. New York: Doubleday, 1992
- FITZMYER, Joseph A. *First Corinthians a new translation with introduction and commentary*. New Haven ; London : Yale University Press, 2008
- HAWTHORNE, Gerald F, REID Daniel G a MARTIN Ralph P. *Dictionary of Paul and his letters*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1993
- HOPPE, Rudolf. *List Efezanům: List Kolosanům*. Malý stuttgartský komentář. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000
- LUBAC, Henri de. *Meditace o církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010
- LINCOLN, Andrew T. *Word biblical commentary*. Waco, Texas: Word Books, 1990
- McCOWN Chester C. *The Ephesia Grammata in Popular Belief, Transactions and Proceedings of the American Philological Association Vol. 54*

ORTKEMPER, Franz-Jozef. *První list Korint'anům*. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999

TALBERT, Charles H. *Ephesians and Colossians*. Grand Rapids : Baker Academic, 2007

WALTHER, James Arthur a William Fridell ORR. *I Corinthians: a new translation and introduction with a study of the life of Paul, notes and commentary*. New York: Doubleday, 1976

Internetové zdroje

Mystici corporis, encyklika papeže Pia XII z roku 1943 „O mystickém těle Ježíše Krista a o našem spojení s Kristem v tomto těle“ http://www.vendee.cz/texty/myst_c_c.html